

OSLOMET

Susanne Yong Moberg

Samlivsbrudd i småbarnsperioden - “Familieskulking” og brudd på likestillingsidealet

En kvalitativ undersøkelse av partenes opplevde grunner til samlivsbrudd
der de hadde barn fra 0-6 år

**Masteroppgave i Familiebehandling
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

Mai 2022

Sammendrag

Samlivsbrudd i småbarnsperioden er vanligere nå enn noen gang. Et samlivsbrudd kan være sjelsettende, og partene går inn i en periode der samvær og økonomi skal forhandles og fordeles. Forskning forteller oss at det kan knyttes en rekke fysiske og psykiske vansker opp mot samlivsbrudd. Prislappen for samfunnet er høy, og prislappen for de involverte partene er høy både økonomisk og mentalt. Men hva er det som gjør at flere ønsker å gå fra hverandre relativt tidlig i foreldreskapet? Å søke etter grunnen til samlivsbrudd, vil også være å søke etter hvordan vi kan unngå brudd, eller få mindre konfliktfylte brudd. Studien tar for seg 7 kvinner og 5 menn som har gjennomgått samlivsbrudd i småbarnsperioden. Ved å bruke kvalitativ metode har jeg fått personlige utfyllende svar av informantene, der de også forteller om hva de opplevde som grunnen til at parforholdet tok slutt. Gjennom dybdeintervju undersøker jeg deltakerens barndom og tanker rundt familie før de fikk egen familie, samlivet med partneren før de fikk barn, ulike aspekter med familielivet og tiden etter brudd. Dataene er analysert med tematisk analyse.

Økningen av brudd i småbarnsperioden kan komme av at denne perioden er for mange den mest intense i foreldreskapet. Mine informanter understreket at overgangen fra å være barnløse, og kunne dyrke jobb og hobby til å få en baby som krever 100 % oppmerksomhet, er stor. Det utviklet seg et kjønnstille. Deltakerne som før var likestilte gikk raskt inn i et tradisjonelt kjønnsmonster, der kvinnen opplevde seg som taperen. Kvinnene tok på seg mye av ansvaret for barneomsorgen. Hun ofret seg for felleskapet, mens mennene fortsatte i større grad å leve livet sitt som før. Dette skapte en kløft mellom samfunnets likestillingsideal og praksis. De kvinnelige informantenes tanker om et felles mål rundt et familieliv, og en felles forpliktelse til dette målet ble utfordret. De spurte seg «Skulle vi ikke gjøre dette sammen?».

Samtidig får kvinner i dag langt mindre oppfølging i den krevende barsel og småbarnsperioden enn sine formødre. For mange kvinner blir barseltiden også en ensom tid der de opplever seg isolert og prisgitt partners omsorgsevne og påkobling. Her kan det oppstå et såkalt parforholdstraume, der hun føler seg sveket av sin partner. Dagens familier mangler i høyere grad enn før tydelige normer for hva en mor og en far skal gjøre, dette er noe deltakerne kjente på. Likestilling i hjemmet fordrer kommunikasjon, en ferdighet moderne par ikke nødvendigvis har blitt lært av tidligere generasjoner. Informantene forventet

mye av hverandre og lite av øvrig familie. Med dagens normalisering av skilsmisse og statens støtteordninger vil det for kvinner som befinner seg i samme situasjon som mange av mine informanter bli naturlig å gå når misnøyen blir stor.

Abstract

Breakups during the toddler period are more common now than ever. A breakup or divorce can be a soul-stirring experience, and the parties enter a period with uncertainty and turbulence. Contact with the children and finances are to be negotiated and distributed. Research shows us that several physical and mental difficulties can be linked to divorce. Additionally, the economical expense for the society is high, as for the parties involved. What is it that impacts this increase in separation relatively early in parenthood? Researching the reasons for breakups can be a way to find out how we can avoid a breakup or have less conflicts during breakups. This study is based on 7 women and 5 men who have experienced divorce or breakup during the toddler period. By using a qualitative method, I have received personal answers from the informants where they share what they believe is the reason why the relationship ended. Through in-depth interviews, I examine the participant's childhood and thoughts about family before they had a family of their own, cohabitation with the partner before they had children, various aspects of family life and the time after the breakup. The data is analyzed using a thematic analysis.

The toddler period is a challenging time for many new parents, and this may explain the increase in breakups. My informants emphasized that the transition from being childless and being able to pursue a career and a hobby, to having a baby that requires 100% attention, is huge. A gender divide developed. The participants who were previously equal, quickly entered a traditional gender pattern where the woman experienced herself as the loser. The women took on much of the responsibility for childcare and sacrifice themselves for the community, while the men to a greater extent continued to live their lives as before. This created a gap between society's ideal of equality and practice. The female informants' thoughts on a common goal of a family life, and a common commitment to this goal were challenged. They asked themselves "Shouldn't we do this together?".

At the same time, women today receive far less follow up during the maternity and toddler period than their grandparents. For many women, childbirth also becomes a lonely time where they feel isolated and at the mercy of their partners' caring abilities and connection. Here, a so-called relationship trauma can occur, where she feels betrayed by her partner. Today's families lack to a greater degree than before clear norms for what a mother and a father should

do. This is also something that has affected the participants. Equality in the home requires communication, a skill modern couples not necessarily have been taught by previous generations. The couples expect a lot from each other and little from the rest of the family. With today's normalization of divorce and state aid, it will feel natural for women in similar situations as my informants to leave their husbands when the dissatisfaction of inequality becomes too big.

Forord

Denne oppgaven har fulgt meg de to siste årene og vært lært meg mye på veien. Mye av oppgaven har blitt til under Covid-19 pandemien, og arbeidet med den har gitt meg en fluktvei ut av frykt og frustrasjon rundt sykdom og restriksjoner. Nedstenging og reduserte arbeidsdager har også gitt meg ekstra tid til å fordype meg i stoffet. Jeg har stadig oppdaget nye funn i oppgaven og den har hjulpet meg å forstå samlivsbrudd i småbarnsperioden på et annet nivå. Oppgaven har også gitt meg nye perspektiver på hva det vil si å være mann, kvinne, barn og foreldre i dag. Jeg vil si at den har gjort meg viktig kunnskap jeg vil ha med meg som familieterapeut. Før jeg startet hadde jeg ikke tenkt at oppgaven ville bli kjønnet, men det viste det seg fort at den skulle bli. Jeg var selv helt alene da jeg fikk min datter og har ikke levd sammen med noen i småbarnsperioden, på denne måten stilte jeg fri for forkunnskaper om et liv i småbarnsperioden og åpen for alle veier oppgaven skulle ta. Og oppgaven har virkelig tatt meg med på en spennende og lærerik reise.

I arbeidet med denne masteroppgaven vil jeg takke mine 12 informanter som har stilt opp og delt så generøst av seg selv. Jeg vil takke barn og stebarn som har gitt meg erfaringer i det å være forelder som har gitt meg større innsikt i og forståelse i dette teamet. Jeg vil takke Tanya Helle og Nadia Kristiansen Hands mine venninner og norsklærere som har lest korrektur på oppgaven, og «Gjengen på Mylla» mine kjære medstudenter som har hjulpet meg gjennom studiet. Til sist vil jeg gi en spesiell takk til disse tre: Charlotte Strand, medstudent, motivator, kritiker og heltinne. Kari Sjøhelle Jevne, min fantastiske veileder som jeg bare har gledet meg til veiledning med. Og min ektemann Morten Yong Moberg som har brukt utallige timer på å snakke om temaet med meg, heiet på meg og gitt meg all den støtten jeg kunne ønske meg.

Susanne Yong Moberg

Fredrikstad mai 2022

Innhold

1. Innledning	9
1.1 Hvorfor temaet samlivsbrudd i småbarnsperioden	9
1.2 Et historisk og sosiologisk perspektiv på samlivsbrudd	10
1.3 Oppgavens oppbygging	10
2. Tidligere forskning om hvorfor folk skiller seg	12
2.1 Samlivsbrudd i småbarnsperioden i Sverige	12
2.2 Samlivsbrudd i Danmark	13
2.3 Samlivsbrudd i Nederland	13
2.4 Samlivsbrudd i Norge på slutten av 80-tallet	14
2.5 Oppsummering av tidligere forskning	16
3. Teori	17
3.1 Perspektiver på familien	17
3.1.1 «Forhandlingsfamilien» og «rene relasjoner»	17
3.1.2 Teorien om rasjonelle valg – Bytteteori	18
3.1.3 Gruppeteori	19
3.2 Kjønnede perspektiver på foreldreskap	20
3.2.1 Foreldreskapet i tidligere generasjoner	20
3.2.2 Det moderne foreldreskapet og likestilling i hjemmet	21
3.2.3 Fra barselgrøt og barns-øl til lut og kaldt vann?	24
3.2.4 Voldens ulikestilling	25
3.2.5 Oppsummering av teori	26
4. Metodisk tilnærming	27
4.1 Fenomenologisk tilnærming	27
4.2 Kvalitativ forskningsdesign	27
4.2.1 Rekruttering, utvalg og avgrensing	28
4.2.2 Tabell over deltakere	31
4.2.3 Intervjuguide, intervju og forskerrollen	31
4.2.4 Bearbeiding av data og analyse	34
4.3 Personvern og forskningsetiske hensyn	36
4.4. Validitet	37
5. Presentasjon av funn	39
5.1 Familieskulking og savnet etter anerkjennelse av behov - <i>funn 1</i>	39
5.1.1 JULIE	39
5.1.2 KENNETH	41
5.1.3 HENNY	42

5.2 Nye foreldremodeller og nye familiemodeller - <i>funn 2</i>	44
5.2.1 LARS OG MERETE	44
5.3 Ofrer vi kvinners helse på likestillingens alter? – <i>funn 3</i>	48
5.3.1 FAY OG GAUTE	48
5.3.2 ELLINOR	50
5.3.3 DINA	51
5.4 Si det da! Hvordan kan han forstå hvorfor hun er misfornøyd? – <i>funn 4</i>	52
5.4.1 BREDE	52
5.4.2 CHRISTOFFER	54
6. Diskusjon	56
6.1 Likestilling i ideologi og praksis	56
6.2 En gruppe må ha en felles forpliktelse	58
6.3 Emosjonell støtte og anerkjennelse av behov	59
6.4 Normer for familieliv og kommunikasjon	60
6.5 Menn uten manus	63
6.6 De fysiske aspektene ved småbarnsfasen	64
7. Konklusjon	65
8. Implikasjoner til praksis	67
Referanser	69
Vedlegg 1: Intervjuguide og informasjonsskriv til informanter	72
Vedlegg 2: Vurdering fra NSD	79

1. Innledning

1.1 Hvorfor temaet samlivsbrudd i småbarnsperioden

«Da lykkeliten kom til verden var alle verdens stjerner tent.» lyder første storfe i barnesangen av Hanne Krogh. Og det å få et barn sammen er virkelig et mirakel, og en transformasjon. Kanskje er det den største transformasjonen vi går gjennom i den postmoderne verden. Paret går fra å være bare kjærester til foreldre og kjærester samtidig, og et sett med nye oppgaver står for døren (Moxnes, 1990). Men det å få barn sammen kan for noen bli en bittersøt opplevelse. Barnet fungerer ofte som en forsterker, et forstørrelsesglass, og to barn som to forstørrelsesglass på parets status. I dag er samlivsbrudd ingen skam, kvinner er økonomisk uavhengige, og det å vokse opp i to hjem er ikke lengre noe uvanlig (de Graaf & Kalmijn, 2006). Likevel skal man ikke undervurdere smerten bak et brudd. Når Bufetat i 2016 opplyser at så mye som 65 % av samlivsbrudd med barn skjer når barna er under 6 år er det for meg en interessant samfunnsendring å undersøke. Leder ved familievernkontoret i Østfold Suzanne Walther snakker om dette i en artikkel der hun skriver at det er flere par med små barn og babyer som kommer til mekling nå enn noen gang tidligere (Walther, 2016).

Min problemstilling lyder: *Hva peker partene i et samlivsbrudd med små barn på som avgjørende grunner for bruddet?*

Formålet med denne undersøkelsen er å utforske årsaker til at familier med småbarn gjennomgår samlivsbrudd i Norge i dag. I min praksis på Familievernkontoret hadde jeg mange par innom som hadde problemer med småbarnsforeldretilværelsen, eller hadde gått fra hverandre med små barn. Flere familier satt også fast i mønstre som hadde kommet til da de fikk barn. Det å undersøke grunnene til brudd i småbarnsperioden er relevant på flere måter. Samlivsbrudd kan være traumatisk for både voksne og barn. Forskere har funnet en rekke fysiske og psykiske problemer knyttet til samlivsbrudd, som rammer både voksne og barn (Strizzi, Sander, Ciprić, & Hald, 2020). I etterdønningene av bruddet kan det oppstå ytterligere konflikter når man skal bli enige om samværsbrøk og økonomisk ansvar for barna. Dette gir økonomiske belastninger for både personene og samfunnet. Målet med dataen i denne undersøkelsen er også å gi en større forståelse for samtidens utfordringer for paret i småbarnsperioden. Ved å få en større forståelse av hva som ikke fungerte, kan man bedre

ruste småbarnsforeldre, hjelpearbeidere og andre som jobber med familier. Kunnskap om årsakene til brudd kan videre være med på å forebygge samlivsbrudd eller hjelpe par til mer skånsomme brudd i småbarnsperioden. Derfor blir denne masteroppgaven en relevant oppgave for utdanningen master i familiebehandling.

Empirien i undersøkelsen har blitt til gjennom en kvalitativ studie med dybdeintervjuer av 12 informanter. Parene er alle heterofile, og varierer i alder, kjønn og bosted. Alle informantene har fått biologiske barn sammen, og de fleste snakker om opplevelsen av å bli førstegangsforeldre sammen med den andre. Fire av informantene hadde biologiske barn fra tidligere forhold. Intervjuene ble gjort i 2020-2021.

1.2 Et historisk og sosiologisk perspektiv på samlivsbrudd

Jeg har valgt et historisk og sosiologisk perspektiv på brudd. Det er aktuelt å se oppgaven gjennom disse perspektivene i en masteroppgave i familiebehandling fordi terapi og møte med mennesker alltid finner sted i en kontekst av tid, kultur og sted. Samliv og familieliv er temaer i familiebehandling som er sammenflettet med samfunnsnormene. Hvorfor noen samliv ender vil være betinget av både aktørene og samfunnssystemet. I datainnsamlingen og analysearbeidet ble jeg oppmerksom på hvor mye deltakerens historier sammenfalt på noen områder og hvor strekt diskurser og normer i tiden preget deltakerens forventninger til parforholdet, den andre og seg selv. Det ble tydelig for meg at de store forandringene kjønnsroller, og foreldrerollen har gjennomgått de siste 20 årene preget informantene og deres opplevelse av sin familie.

1.3 Oppgavens oppbygging

I denne oppgaven vil jeg starte med å presentere tidligere forskning på lignende tema i Norge, Sverige, Danmark og Nederland. I teoridelen ser jeg på perspektiver på familieliv samt kjønnede perspektiver på foreldreskap. Dette for å hjelpe leseren med å se ulike måter å forstå min data på. Videre gjør jeg rede for metoden jeg har brukt og presenterer utvalget mitt. Deretter kommer presentasjon av funn. I denne delen finner leseren fokusfortellinger fra ulike informanter for å eksemplifisere temaer som gjelder for flere informanter. Jeg har valgt tematisk analyse og min problemstilling besvares med fire temaer. Det første og det andre

temaet har en glidende overgang mens de to siste står tydeligere for seg selv. I diskusjonsdelen viser jeg hvordan empirien kan forstås opp mot teori og tidligere forskning. Til sist finner leseren konklusjon og implikasjoner til praksis. Funnene kan være en hjelp og støtte for flere yrkesgrupper som arbeider med familier med små barn.

2. Tidligere forskning om hvorfor folk skiller seg

I dette delkapitler tar jeg for med fire studier av samlivsbrudd fra fire ulike land. Studien fra Sverige og Danmark er av nyere tid, der den svenske studien belyser småbarnsperioden spesielt. Disse studiene refererer begge til den nederlandske studien som er mer omfattende og strekker seg over et langt tidsrom. Den norske studien er rundt 30 år gammel og er en klassisk undersøkelse som tar for seg mange relevante elementer til min studie, selv om jeg har måtte ta høyde for studiens alder.

2.1 Samlivsbrudd i småbarnsperioden i Sverige

Malin Hansson og Tove Ahlberg som har gjennomført en kvantitativ studie i Sverige i 2016 med samme tematikk som min egen studie. Studien *Factors contributing to separation/divorce in parents of small children in Sweden*, er basert på informasjon hentet fra informanter i ulike stadier av foreldreskapet 6 md, 4 år og 8 år. 820 informanter besvarte undersøkelsen da barnet var 6 md gammelt, av disse svarte 467 når barnet var 4 år og 417 når barnet var 8 år. Studien er deskriptiv og komparativ og sammenlikner par som har holdt sammen gjennom småbarnsperioden og par som har gått fra hverandre i denne perioden (Hansson & Ahlberg, 2016). Funnene viser at det er spesielt syv faktorer som gjør at et par gjennomgår et brudd i småbarnsperioden. Disse syv er; belastninger fra foreldreskapet, stressende betingelser, mangel på intimitet, dårlig kommunikasjon, ulike personligheter og interesser hos partene, mangel på forpliktelse og negativ avhengighet (Hansson & Ahlberg, 2016, s. 40).

Oppsummert betød mangel på kommunikasjon og emosjonell støtte, at mannen brukte for mye tid på jobb, og skjev arbeidsfordeling i hjemmet. Noen av problemene som ble nevnt ved siden av disse syv, var vold og utroskap. Det var flest kvinner som tok initiativ til skilsmisse. Studien viser også at utslitthet/tretthet var en stressfaktor som ble nevnt av majoriteten av deres informanter, kvinnene beskriver denne trettheten i høyere grad enn mennene (Hansson & Ahlberg, 2016).

Malin Hansson og Tove Ahlberg (2016) finner at selv om økonomi kan være en stressfaktor, er den ikke avgjørende for brudd. Det samme gjelder seksualitet, der både de som holder sammen og de som går fra hverandre har sjeldnere sex etter at de får barn. Forskerne finner kjønnsmessige forskjeller i fritid og egentid da barnet er 4 år, der menn vil ha tid til seg selv, mens kvinner savner mer kjærrestetid og familietid. Denne forskjellen kan ha forårsaket brudd.

På tidspunktene der barnet var 6 md og 4 år viste gruppen med foreldre som holdt sammen at de kommuniserte bedre og kunne le sammen mer enn gruppen der de ble separert. God kommunikasjon så ut til å være essensielt for følelsen av å være i et velfungerende forhold. Dårlig kommunikasjon innebar misforståelser, vanskeligheter med å uttrykke følelser, og konflikter. Mangel på likeverd i paret og skjev organisering av husarbeid og barneomsorg var særlig økende grunner til skilsmisse. Spesielt etter at paret fikk barn sprang tradisjonelle kjønnsroller frem rundt ansvar for husarbeid og barneomsorg. Det var kvinnen som ble den ansvarsfulle og tok ansvaret for barneomsorgen, mens mannen hadde lavere innsats. Dette gjorde kvinnene i studien misfornøyde i forholdet. Hansson og Ahlborg (2016) finner at selv om Sverige har generøse pappapermisjoner, ser det ut til at kvinnene tar lengre permisjon og større ansvar for barna på tross av at de har fulltids-, eller nærmere fulltidsstillinger utenfor hjemmet.

2.2 Samlivsbrudd i Danmark

Nokså nylig ble det gjort en undersøkelse på samlivsbrudd i Danmark av Strizzi, Sander, Ciprić og Hald (2020). Det var en kvantitativ undersøkelse med spørreskjema der 2371 nyskilte heterofile dansker deltok. 2/3 av disse var kvinner, og 83 % av deltakerne hadde barn. Funn i denne studien tyder på at dansker legger stor vekt på emosjonell nærhet, eller rettere sagt mangelen av det, i sin argumentasjon for brudd. Relasjonelle utfordringer ser ut til å være hovedårsaken til brudd hos majoriteten av deltakerne. Dette kan dreie seg om å ikke bli sett og anerkjent. Det relasjonelle har blitt mer viktig i parrelasjoner, det vil si at romantiske, emosjonelle og interpersonlige aspektene ved et samliv ser ut til å ha fått en høyere verdi enn tidligere. Det var et fåtall som oppgav vold, rus og avhengighet som avgjørende årsak. På verdensbasis ligger Danmark på 2. plass når det gjelder likestilling mellom kjønnene. Økonomiske forhold er ikke lengre noe som holder kvinner i vanskelige ekteskap og blir derfor heller ikke en av de viktigste faktorene i valget om å bli eller bryte ut av ekteskapet (Strizzi et al., 2020).

2.3 Samlivsbrudd i Nederland

Både den danske og den svenske studien støtter seg på en større nederlandsk studie gjort av De Graaf og Kalmijn (2006). Studien så på skilsmisens historiske utvikling. Forskerne tok utgangspunkt i en nasjonal undersøkelse gjort i Nederland i 1998 med gifte, skilte og

gjengifte, hvorav 1718 var fraskilte menn og kvinner. Det er disse 1718 De Graaf og Kalminj har sett nærmere på. Denne gruppen skilte seg mellom 1949 og 1996. Den nasjonale undersøkelsen ble utført i deltakerens hjem. Det ble brukt strukturerte spørreskjemaer med et fåtall åpne spørsmål. Deres funn tyder på at det har vært en nedgang i sosiologiske og praktiske faktorer for brudd og en økning i psykologiske faktorer. Kvinners frigjøring fra økonomisk avhengighet og moralsk forpliktelse til ekteskapet har ført til større krav om emosjonell støtte og tilstedeværelse for at et ekteskap skal være velfungerende. Folk, og spesielt kvinner gifter seg ikke lengre av nødvendighet, men av et ønske om et emosjonelt bånd. Dessuten har både viljen og muligheten til å skille seg fra et ulykkelige ekteskap økt. Dette er med på å normalisere brudd. Færre skilte seg i tidligere generasjoner fordi skilsmisse var et mer tabubelagt tema før. De som valgte å skille seg i tidligere generasjoner var i svært problematiske ekteskap med f. eks vold, rus og utroskap. Nå man ser en draging mot relasjonelle og psykologiske motiver for brudd. I nyere tid er dessuten skjevfordeling av husarbeid blitt en viktig årsak til brudd. Spesielt kvinner kommenterer skjevfordeling av husarbeid og mannens prioritering av arbeid fremfor familie som en viktig faktor. Studien viser også at i samliv med barn var det flere motiver for brudd og konflikter rundt skilsmissen, ikke bare uenighet om barneoppdragelse og fordelingen av omsorgsarbeidet for barna. Terskelen for å gå fra hverandre med barn er og var høyere, så når det likevel ble brudd med barn var det større problemer i ekteskapet (de Graaf & Kalmijn, 2006).

2.4 Samlivsbrudd i Norge på slutten av 80-tallet

Kari Moxnes gjorde en stor kvalitativ undersøkelse sent på 80-tallet i Norge som resulterte i boken *Kjernesprengning i familien?: familieförändring ved samlivsbrudd og dannelse av nye samliv* fra 1990. I hennes undersøkelse har hun deltakere fra 134 skilsmisser der 131 av parene hadde barn. Initiativet til brudd ble tatt av kvinnen i 78 % av tilfellene, og av mannen i 9 % av tilfellene. 13 % av parene var enige om å gå fra hverandre. Moxnes skriver at økningen av skilsmisser ikke kommer av at samliv var blitt verre enn tidligere, men av større krav til samlivet, samt at alternativene etter skilsmisse har blitt mye bedre. Mange av deltakerne fortalte at ekteskapsproblemen startet da det første barnet ble født. Når familiesystemet ble utvidet, endret samspillet mellom ektefellene seg, og nye omsorgs- og arbeidsoppgaver skulle fordeles. Over halvparten av kvinnene sa at en lik arbeidsfordeling ble til en skjev arbeidsfordeling i deres disfavør etter at barna ble født. Arbeidsfordelingen som ble lagt i starten av familielivet ble opprettholdt utover i samlivet. Moxnes skriver at mange

menn insisterte på å leve på samme måte som før de fikk barn. Hun påpeker at det å være og leve i en familie med barn krever mer arbeidsinnsats og tid. Hvis en part fortsetter å leve som før etter at barna kommer, forutsetter dette at en annen påtar seg mer arbeid. Mange av kvinnene var skuffet over at mannen hadde gjort lite med barnet og lite for å avlaste henne i barseltiden. Fedrene brukte også i mye mer tid på hobbyer og fritidsaktiviteter enn kvinnene. Moxnes introduserer begrepet «*familieskulking*» om denne typen ansvarsfraskrivelse. Hun fant i sin studie at mennene ofte vurderte sin tidsbruk ut fra egne behov og ønsker, mens kvinnene satte sine behov og ønsker til side om det gikk på bekostning av fellesskapet. Noen av fedrene i hennes studie så at arbeidsfordelingen i husholdningen var skjev, men de la ansvaret på kona, som burde krevd mer og mast mer på dem (Moxnes, 1990).

Kvinnene snakket langt mer om nærhet, intimitet, romantikk og fellesskap enn mennene. Mennene mente at kvinnen hadde urealistiske forventinger til nærhet og åpenhet over tid. «Maset» om nærhet var en belastning. Problemene mennene beskrev var at kona ikke levde opp til hans forventinger som kone, mor eller husmor, eller at hun til stadighet ønsket å endre han. Hennes trang til å endre han hadde ført til konflikter, og at han ikke følte seg god nok. Haavid skrev i 1982 at det kan være at det å få frihet til å være seg selv, og gjøre som man vil er et uttrykk for kjærlighet for mange menn (Moxnes, 1990).

Hele 94 % av kvinnene trakk frem mannsdominans som hovedårsak til bruddet, et mindretall av dem oppgav at de var fysisk mishandlet. Med begrepet mannsdominans mener Moxnes å overlate det meste av ansvaret og arbeidet rundt barneomsorg og husarbeid til sin kone, eller å fysisk mishandle henne ol. Moxnes poengterer at mannsdominans og kvinneundertrykkelse vil bli en enda viktigere årsak i kommende generasjoner, fordi vårt samfunn er kapitalistisk og patriarkalsk der menn har kjønnsmessige fordeler og mer makt. Kvinneundertrykkelse er illegitimt, benektes og bortforklares i likestillingsdebatten og det oppstår en dobbeltkommunikasjon. Hun mener samfunnet forfekter likestilling, men praktiserer kvinneundertrykking (Moxnes, 1990).

Kari Moxnes (1990) skrev også om *sammensatte familier*. Med sammensatte familier mener hun familier der en eller begge parter har barn fra tidligere, såkalt særkullsbarn. Hun kaller

biologiske foreldres nye partnere for *sosiale foreldre* og særkullsbarn for *sosiale barn*. I de sammensatte familiene var det høy grad av likestilling mellom kjønnene når det gjaldt husarbeid og barneomsorg. Hun mener dette kan være fordi mennene har lært fra sine erfaringer fra første samliv. De har levd litt som aleneforelder, og måttet ta ansvar for husstell og barneomsorg på egenhånd. Moxnes mener at den sammensatte familiekjernen ikke kan forvente at biologiske foreldre og sosiale foreldre skal ha likt forhold til barna. Disse relasjonene må utvikles og opprettholdes og kan ikke sammenliknes med etablerte relasjoner. Her fant hun en kjønnsforskjell ved at det ble forventet mer av sosiale mødre enn sosiale fedre. Vansker i relasjonen mellom sosial forelder og sosiale barn, og ideen om å gjøre en sammensatt familie til en kjernefamilie var to av de største problemene i de sammensatte familiene. Mangel på normer gjorde likevel at kjernefamiliemodellen ble fulgt, selv om dette medførte frustrasjon (Moxnes, 1990).

2.5 Oppsummering av tidligere forskning

Skandinavisk og nederlandsk forskning har vist flere likhetstrekk i spørsmål rundt hvorfor folk skiller seg i heterofile forhold med barn. De peker alle på at samfunnsendringene i form av nye normer for ekteskap og samliv påvirker våre forventninger til familielivet og terskelen for å forlate samlivet. Normaliseringen av skilsmisse påvirker aktørene. Videre er fravær av emosjonell støtte og psykologisk tilstedeværelse blitt en større årsak enn strukturelle og sosiologiske forhold som økonomi, vold og rus. Samtidig har likestillingen flyttet inn i hjemmet på det teoretiske om ikke det praktiske planet. Denne kløften mellom forventning og virke gjør i hovedsak kvinnene misfornøyde, de opplever at de blir den tapende part. Mangel på menns bidrag til husstell og barnepass er også blitt viktigere faktorer til skilsmisse enn tidligere. Det er i hovedsak kvinnene som tar initiativet til brudd. Flere undersøkelser viser at det i rundt 80 % av bruddene er kvinnene som tar initiativet til å forlate samlivet (Hansson & Ahlborg, 2016; Moxnes, 1990; Strizzi et al., 2020; de Graaf & Kalmijn, 2006).

3. Teori

3.1 Perspektiver på familien

Hvordan familien skal fungere og hva som holder dem sammen er ulikt ut ifra hvilket perspektiv du tar. Derfor blir det relevant for meg å se på ulike perspektiver på familie. Er familien en gruppe? Er man sammen av behovet for tilhørighet, nytting, normer, fornuft eller følelser? Er rettferdighet og gjensidighet viktig? Hvem skal bestemme i en familie i dag og hvordan kommer vi fram til familiens leveregler? Jeg skal i denne delen ta for meg teori rundt «forhandlingsfamilien», bytteteori, gruppeteori og rene relasjoner.

3.1.1 «Forhandlingsfamilien» og «rene relasjoner»

Ekteparet Ulrick Beck og Elisabeth Beck-Gernsheim, og Anthony Giddens er sentrale skikkelser innen modernitetsteorien. De har vært opptatt av utviklingen av kjønn og normer i den moderne verden. Ifølge Beck (1995) og Giddens (1996) er det slik at samfunnet har gått inn i en ny fase i sen-moderne tid, de kaller denne fasen høymodernismen eller risikosamfunnet. Denne fasen ble tydelig ved årtusenskiftet. Skiftet fra det tradisjonelle til det moderne samfunnet har med seg to sentrale komponenter; individualisme og refleksivitet. Med individualismen mener de fokuset på individet og dets valgmuligheter og frihet, og med refleksivitet mener de vår evne til å se tilbake, reflektere og evaluere oss selv og andre. Samfunnsstrukturene oppløses og aktøren blir tvunget til å skape sin egen biologi, ta valg og konstruere livene sine uten tradisjonelle normer og guider. Med individualismen drar kvinnene ut i arbeidsmarkedet og det betyr at familien slik vi kjenner fra tidligere tider ikke lenger kan eksistere. Familien gjennomgår en radikal transformasjon og det oppstår en krise mellom kjønnene. Om denne krisen ikke blir løst vil det skape en krig mellom kjønnene. Denne påstanden har fått akademikere til å se på dette i sammenheng med skilsmissestatistikk, fertilitet, sammensatte familier og seksualitet (Mulinari & Sandell, 2009).

Anthony Giddens (1996) er opptatt av relasjoner i den moderne verden og introduserte begrepet «Pure relations», rene relasjoner, som omhandler det moderne menneskets relasjoner til hverandre. Giddens argumenterer for at relasjoner ikke lenger holdes oppe av økonomisk nødvendighet, normer og religion slik det var i førmoderne tid. I dag trenger relasjonene tillit og gjensidig emosjonell avhengighet for å fungere. Disse relasjonene er likestilte og autonome, og i parforhold er de ofte bundet sammen av kjærlighet. Kjærlighet er et skiftende,

ustabilt og langt mer porøst bindemiddel enn gudsfrykt og materielle nødvendigheter påpeker Giddens. Han mener at i dagens individualistiske samfunn er alle relasjoner rene relasjoner, med unntak av relasjonene mellom foreldre og biologiske eller adopterte barn. Dette fordi barna er avhengige av de voksne og et slik forhold ikke kan være likestilt og emosjonelt gjensidig.

Ulrich Beck og Elisabeth Beck-Gernsheim (1995) har skrevet mye om den moderne kjærlighetens kaos. Beck skriver at kjærlighet i vår tid er viktigere og vanskeligere enn noen gang. Kjærligheten skal gi oss husly fra den kalde verden vi befinner oss i, og blir derfor glorifisert. I dag ligger det også mange forventninger til at man skal få til et lykkelig familieliv. Å lykkes som mamma og pappa er viktig for verdighet og selvfølelse. Likestilling og likeverd er blitt sentrale idealer i familien og samlivet. Rettferd og demokrati er derfor elementer vi tar med oss inn i det Beck og Beck-Gernsheim kaller «*forhandlings familien*». I den forhandlede familien er paret en allianse mellom to individer, en allianse der man skal bli sett, hørt og respektert, og få tilhørighet i en verden som er blitt mer upersonlig og fylt av usikkerhet. Samfunnet er fylt av både kjente og ukjente risikoer og farer, og familien skal være vår trygghet. I dag er menneskene nærmest ribbet for tradisjoner og stabilitet over tid. I land som Norge der velferden er høy og den daglige overlevelseskampen er borte, blir paradokset mellom individuell frihet og familiens krav synlig. Etter hvert som våre tradisjonelle kjønnsroller likestilles eller viskes ut, blir våre hjem slagmarken der kjønnes motsetninger stadig kommer til syne. Kampen står mellom å «leve sitt eget liv» og «å være der for andre.» Det som tidligere var tydelige roller og arbeidsoppgaver skal nå diskuteres, rettferdiggjøres og forhandles om. På grunn av denne prosessen har et moderne par flere risikoer for å oppløses. Alt som kan diskuteres om kan også bli en mulig konflikt og forholdets liv står på spill dersom partene ikke klarer å bli enige (Beck-Gernheim, 1995).

3.1.2 Teorien om rasjonelle valg – Bytteteori

Bytteteori, er en av teoriene om rasjonelle valg. Bytteteorien hevder at det sosiale liv er en rekke transaksjoner. Dette kan være bytter av både materielle og immaterielle goder. Et parforhold er på samme måte som salg av et hus, en bytteprosess, bare at godene ikke bare er økonomiske og materielle, men kan også være sosiale og immaterielle. Mannen tjener penger, kvinnen steller med hus og barn. Begge parter tjener penger, begge parter steller med hus og

barn (Aakvaag, 2008, ss. 99-100). Bytteteoriens regnestykke lyder som følger: $Nytten = \text{gevinst} - \text{kostnad}$. Aktøren vil forkaste bytter der konstaden er større enn gevinsten. *Gjensidighetsprinsippet* blir sentralt innen bytteteori, dette prinsippet sier at et gode byttes mot et annet gode i samme verdi. Gjensidighetsprinsippet er ikke alene et resultat av bytter, men en mulighetsbetingelse for at bytter finner sted, og må derfor alltid allerede finne sted forut for byttene. Brudd på gjensidigheten vil føre til frustrasjon og misnøye, og til slutt gjøre slik at bytteprosessene bryter sammen (Aakvaag, 2008, s. 100). Moxnes skriver i sin bok at de yngre parene som hadde vært sammen i få år var de som i størst grad så på ekteskapet som et bytteforhold i hennes studie. I analyser av ekteskap fra bytteteoriens perspektiv så hun at denne teorien best egnest seg til å forklare de første årene som gift. Med tiden utviklet det seg normative regler for bytte, partene kom inn i vaner og forpliktelsen økte. Men dersom følelsen av fellesskap forsvant i de parene som hadde vært gift over tid, var det legitimt å oppløse parrelasjonen (Moxnes, 1990).

3.1.3 Gruppeteori

Fellesskapsfølelsen tar oss videre til gruppeteori. Vi mennesker har operert i grupper så lenge vi har eksistert. Vi er avhengig av gruppen vår for fysisk og emosjonell overlevelse. Familiegruppen som er interessant for denne studien, er en såkalt *primærgruppe*, det er en gruppe med få medlemmer som gjør at ansikt til ansikt kontakt blir mulig. Medlemmene oppnår personlige forhold og gjensidig påvirkning og identitetsskapelse tar plass (Heap, 1974). Ken Heap (1974) skriver i boka *Gruppeteori for sosialarbeidere* at alle familier har felles målsettinger, målsetningene er enten økonomiske eller emosjonelle. Dette krever at familiemedlemmene innordner seg familienormene, de yngre medlemmene tilegner seg disse normene i oppveksten. Gruppens felles mål/interesse/behov skaper grunnlaget for hvor mye hver aktør satser i gruppen, målene gir motivasjon for gjensidig støtte og interaksjon. Til sammen gir dette en grad av fellesskapsfølelse og en forventning om gjensidighet. Et individ i gruppen søker å få egne behov tilfredsstillt, og bli akseptert og verdsatt i gruppen. Til gjengjeld vil personen bidra til å fullføre gruppens målsetning. Et verdsatt gruppemedlem vil verdsette andre gruppemedlemmer. Slik går felles målsetting, mellommenneskelige relasjoner og fellesskapsfølelsen sammen. Felles interesser og målsetting i en gruppe vil dessuten ta blikket vekk fra individenes forskjeller, og skape følelsesmessige bånd. Individet har også et iboende behov for selvrealisering som går på tvers av gruppenormene. Dette utfordrer

gruppens fleksibilitet. Det vil alltid være en konflikt i ulik grad mellom personlig frihet og tilpasning til gruppen (Heap, 1974).

Margareth Gilbert er en annen teoretiker som er opptatt av gruppe. Hennes teori omhandler blant annet frivillighet og begrepet *felles forpliktelse*, å handle som én. De fleste par i Norge blir sammen på frivillig basis, men familien eller paret må også ha en forpliktelse, et mål sammen med den andre for å være en gruppe. En gruppe har med andre ord et felles mål og en frivillig inngått felles forståelse om forpliktelsen til hverandre. Dette gjelder både uttalte og innforståtte mål (Risjord, 2014). Teoretikeren Tuomela forteller at i en gruppe må medlemmene av gruppa være i et *vi-modus*. Et «vi-modus» krever at du identifiserer deg med gruppen. Tuomelas analyse bygger på at gruppen har et kollektivt akseptert mål. Dette målet må medlemmene ta innover seg som sitt eget, målet legger grupped medlemmene til grunn for å handle. Om du er i et «jeg-modus» handler du på vegne av deg selv, er du i et «vi-modus» handler du på vegne av andre (Risjord, 2014).

3.2 Kjønnede perspektiver på foreldreskap

3.2.1 Foreldreskapet i tidligere generasjoner

I førindustrielltid var familien eller storfamilien et fellesskap og en enhet som samarbeidet om drift av gården og familien. På denne tiden var far i større del innlemmet i husholdet da han jobbet på gården og ikke var fysisk adskilt fra sine barn i arbeid utenfor hjemmet. Naturlig nok gjodre dette at han var mer fysisk og mentalt til stede for sine barn. Under industrialiseringen av Norge på 1800-tallet, finner vi starten på det som skulle bli et tydeligere skille mellom kvinnens husmorarbeid og mannens lønnete arbeid. På denne tiden dro mannen ut av hjemmet og var med i «det riktige samfunnet» med arbeid og politikk.

Industrialiseringen gjorde hjemmet til kvinnenens domene og ansvar for alvor. Hjemmet ble en arena for omsorg og intimitet forvaltet av kvinnene, og ikke lengre den produksjonsenheten den var tidligere (Nyheim Solbrække & Aarseth, 2006).

I etterkrigstiden understreket Talcott Parsons og andre funksjonalister at kjønnene hadde hver sin ulike funksjon i reproduksjonen av arbeidskraft til samfunnet. De mente at farsrollen i familien var primært instrumentell, der hans bidrag var hovedsakelig å være familiens «breadwinner» (Faircloth, 2014a, s.187). Mors rolle var å legge til rette for fars rekreasjon

etter en energikrevende arbeidsdag. Far skulle fornye sine krefter som han trengte til å forsørge familien og bidra til samfunnsutviklingen. Den tydelige husmor- forsørger rollen fra 50-60-tallet hadde kort levetid, likevel har det hatt stor innvirkning på hvordan vi har tenkt om og utformet kjønn og familie i tiden etterpå (Nyheim Solbrække & Aarseth, 2006).

3.2.2 Det moderne foreldreskapet og likestilling i hjemmet

Vi kan se starten på det moderne foreldreskapet i Norge fra 80-tallet og likestillingsdebatten som kom for fulle da. Etter det tydelige skillet mellom mann og kvinne i husmor- forsørgermodellen, var det nå ønskelig at far skulle ta mer ansvar for barneomsorgen og husarbeidet. Dette var samtidig en tid da flere kvinner inntok arbeidsmarkedet og ble forsørgere sammen med mannen. Likestillingsprosessen på slutten av 80-tallet i Norge sa at hvis vi skulle komme videre ble menn nødt til å ta større del i omsorgsarbeidet i hjemmet. I denne debatten ble menns heltids- og overtidssarbeid lite adressert (Oftung, 2012).

Forventninger om likestilling i foreldreskapet har hatt en stigende kurve siden da. Oftung (2012) mener at forventningene til fars fysiske og psykiske tilstedeværelsen i sine barns liv kan kaste skygge over det faktum at fedre i Norge i dag har et høyt sysselsettingsnivå. Han påpeker at heltids- og overtidssarbeid står fremdeles sterkt hos fedre i dag. Andelen sysselsatte mødre har også økt betraktelig de siste årene, men for kvinner er deltidsarbeid mer vanlig enn hos menn, og de jobber sjelden overtid. Det er spesielt menn som er selvstendig næringsdrivende som jobber mye, og jobber overtid også i småbarnsperioden. Mye tid på jobben kommer med den naturlige konsekvens av mindre tid til barneomsorg (Oftung, 2012).

Parterapeuten Esther Perel forteller at foreldre i dag bruker mer tid på barna sine enn noen gang tidligere. Og noe av det som har forandret seg mest de siste tiårene er forventningene til far. At mor har brukt mye tid på barna sine i tillegg til jobb er ikke noe nytt, men at far skal bruke mye tid på barna i tillegg til jobb er en større forandring. Mange fedre har ingen rollemodeller fra sin oppvekst i hvordan man skal være far i dagens samfunn. Det kan bidra til utydelige forventninger til dem som fedre og partnere, spesielt i barsel og småbarnsperioden. Far skal i dag ikke bare være en forsørger, men også en emosjonell støtte og bidragsyter, som harmonerer med at også mor har blitt forsørger. Foreldrepåret er mer enn noen gang alene om å fylle barnas behov, samtidig som eksperter og bøker om barneoppdragelse til stadighet poengterer barnas behov for voksenoppfølging (Perel, 2021). Oftung (2012) skriver at dagens

tanker om den likestilte faren inneholder holdninger og et handlingsrepertoar som overskrider den mer passive posisjonen far hadde til barneomsorg før. Barneomsorgen i dag omhandler også planlegging, og å være koblet på barnets evige behov. Far forventes å være aktiv og initiativrik. Han skal ha et selvstendig engasjement for barna som kommer fra en indre motivasjon og lyst. Farskapet er fars prosjekt og i politikken argumenteres det for at dette er noe han selv vil dra nytte av i form av økt livskvalitet. Dagens diskurs kan implisere at han vil angre om han ikke følger denne modellen for farskap (Oftung, 2012). I Norge har den nye diskursen om far blitt ytterligere forsterket gjennom normer i samfunnet og statlig påvirkning i form av pappapermisjon (Leira, 2012).

Knut Oftung (2012) skriver om tre script for farskap i Norge i dag. Scriptene er som regel litt flytende, men han deler dem hovedsakelig inn i tre: *Forsørgerfar*, *Hjelpe-til pappaen* og *Likestilt-pappaen*. Forsørgerfar likner Parsons «breadwinner», og forsørger familien materielt. Han er mindre deltakende i barneomsorg og husarbeid, men tar gjerne med familien på aktiviteter i helgene. Hjelpe-til-pappaen utfører mange, men ikke alle omsorgsoppgaver som mor utfører. Han er en støttende, men passiv far som blir instruert av mor. Mor har oversikten, planleggingsansvaret og større arbeidsmengde enn far. Den likestilte pappaen gjør alle oppgaver på lik linje med mor når det gjelder barneomsorg og husarbeid. Han er aktiv og engasjert og utfører også oppgaver rundt barn og hjem på eget initiativ. Oftung skrev i 2012 at majoriteten av fedre i Norge på tross av idealet om den likestilte faren er en «hjelpe-til-pappa» (Oftung, 2012). Rapporter viser likevel at hjelpe-til-pappaen blir mer likestilt etter brudd. Bufdir meldte i en rapport om foreldrerollen i 2018 at både mødre og fedre mente de fikk et nærmere eller uendret forhold til sine barn etter samlivsbrudd (Sentio Research, 2018).

Det moderne morsidealet bærer også preg av likestillingsdiskursen. Moderne mødre forventes å hjelpe til med familieforsørgelsen av nødvendighet og eget ønske. Hun har stadig flere hjelpemidler for å lette på husarbeidet, samtidig har forventninger til at far skal bidra økt betraktelig. Dette gjør at moderne mødre har mindre fysisk tungt arbeid enn sine formødre (Furu, 2016). Charlotte Faircloth (2014) påpeker at det ikke forventes mindre av mødre i dag selv om hun har flere hjelpemidler og far er mer delaktig i barneomsorg og husarbeid. Dette begrunner hun i at standarden for hva det vil si å være en god mor har økt betraktelig. Hun bruker begrepet «*intensive parenting*» om det nye foreldreskapet der barnefokuset står

sterkere enn noensinne. Mor skal i dag fikse mye av det hun gjorde før og enda litt til. Hun skal være påkoblet sine barn hvert eneste øyeblikk, med en holdning om at intet offer er for stort for dem. Hun skal ha full oversikt over ekspertråd om sunn barneoppdragelse. Media og kjendisbloggere forfekter også idealet om den velstelte og vakre moren som «fikser alt» (Faircloth, 2014b).

Kristine Waarhus Smedbys (2017) utforsker i hennes doktorgradsavhandling norske småbarnsforeldres hverdags erfaringer fra et likestillingsperspektiv. Hun skriver at småbarnsperioden er svært viktig i et likestillings-lys, fordi denne perioden setter standarden for resten av likevekten av foreldreskapet. I Norge i dag har vi 10 ukers fedrekvote og høyt fokus på den tilstedeværende far. Smedby har forsket på hvordan familieansvaret fordeles mellom kjønnene i en familie med barn. Hun introduserer begrepet «*det tredje skiftet*». Med det mener hun familieansvar, noe som omfatter å administrere hverdagen og å koordinere barnets og foreldrenes aktiviteter. Dette innebærer både en praktisk, emosjonell, sosial og moralsk dimensjon. *Det første skiftet* omhandler partenes karriere og arbeidsliv, *det andre skiftet* er familiearbeidet. Med familiearbeidet mener hun barneomsorg og husarbeid. Smedby (2017) konkluderer med at det er mye likestilling det første og det andre skiftet, men lite likestilling i det tredje skiftet. Dette skiftet går under radaren, der de andre to skiftene er mer synlige. Mor er blitt familiens merkantil og har ansvar for administrasjon og ledelse av hjemmet. Hun har oversikt over skoleavslutninger, fritidsaktiviteter, legetimer, tannreguleringsregninger, foreldremøter, klesinnkjøp, matinnkjøp, bursdagsinvitasjoner og mer. Ansvar for koordineringen og administreringen av hjemmet er et krevende arbeid som ikke synes, men som tar opp mye energi og tankevirksomhet. Likevel blir dette arbeidet usynlig, for når noe er velkoordinert synes det ikke (Smedby, 2017). Iris Furu (2016) er ikke helt enig med Smedby og ser en kjønnsforskjell i ulønnet hjemmearbeid. Hun deler dette arbeidet inn i tre kategorier; vedlikeholdsarbeid, omsorgsarbeid og husarbeid. Hun mener at omsorgsarbeidet fordeles nokså likt i dag mens menn i hovedsak tar seg av vedlikeholdsarbeid og kvinner av husarbeidet. Forskjellen er at husarbeid er noe som er langt mer tidkrevende enn vedlikeholdsarbeid, det er også noe som aldri ferdigstilles. Oppvasken må tas hver dag, mens det kan gå flere år mellom hver gang huset må males.

Noen av dagens kjønnsforskere mener at tankegangen om mor som den som skal serve de andre familiemedlemmene henger fortsatt igjen. Et poeng er at i parforhold der man kan velge

fritt hvem som gjør hva, er det som regel kvinnen som i større grad innretter seg mannens ønsker og behov enn motsatt. Kvinner bruker mye energi på å tilfredsstille mann og barn, mens mannen tar mindre ansvar for familien enn henne, og har dermed mer energi å bruke på arbeidslivet og andre verdsette aktiviteter (Røthing & Aarseth, 2006).

3.2.3 Fra barselgrøt og barns-øl til lut og kaldt vann?

Dagens likestillingsdiskurs kan ha en tendens til å overse kjønnede biologiske forskjeller i foreldreskapet. Det er spesielt under graviditet, fødsel og barseltid at de kroppslige ulikhetene til kjønnene kommer til syne. Kvinner er i en mer sårbar posisjon fysisk og psykisk. Det finnes lite teori der ute om det som er en enorm forandring i barselomsorgen i Norden og den vestlige verden de siste 30 årene (Eberhard-Gran, Nordhagen, Heiberg, Bergsjø, & Eskild, 2003). I artikkelen *Barselomsorg i et tverrkulturelt og historisk perspektiv* skriver Eberhard-Gran, Nordhagen, Heiberg, Bergsjø og Eskild om barselomsorgens historiske utvikling og på tvers av kulturer. I de fleste samfunn og opp gjennom historien har barseltiden blitt sett på som en sårbar periode der mors hvile og avlastning har blitt løftet frem. Barseltiden blir definert som de 40 dagene etter fødsel, og i denne perioden blir kvinnen i de fleste kulturer enten sett på som uren eller sårbar. I begge tilfeller innebærer dette at hun skal isoleres fra resten av samfunnet, ikke skal arbeide og får støtte og hjelp. Mor skal beskyttes, få hvile, få avlastning og innta næringsrik mat. Her er likheten mellom tradisjoner og ritualer rundt barseltid i Asia, Afrika og Sør-Amerika påfallende like. I Norden kan vi dokumentere sterke tradisjoner og ritualer knyttet til barseltiden helt fra middelalderen. I middelalderen feiret de fødselen med barselgrøt bragt til den nybakte moren av gjester som kom for feiring. Mor ruset seg ofte etter fødselen og det er der uttrykket «barns-øl» kommer fra. Av frykt for djevelen måtte kvinnen holde seg i sengen i hele barselperioden og kunne ikke være alene om natten. Venninner, slekt og naboer satt hos henne og hjalp til med å avlaste med barnet. Disse barselskikkene fra bondesamfunnet er helt borte i dag (Eberhard-Gran et al., 2003).

I 1950 lå kvinnene på fødselsavdelingen i 14 dager, og mange fikk også med seg husmorvikar hjem. I dag ligger kvinnene vanligvis kun ett døgn på sykehuset etter fødsel og husmorvikarordningen er helt borte. Det er kun helsesøsters besøk 6 uker etter fødsel som er igjen etter de gamle ritene og ritualene. Samtidig blir hvile og avlastning stadig mindre

vektlagt. Det er lite kunnskapsbasert viten om hvordan den nye barselomsorgen, eller fraværet av den virker inn på mors psykiske helse (Eberhard-Gran et al., 2003).

Kvinnens sosialisering under barseltiden er også slanket ned til det minimale for mange. Kvinner bruker relativt lite tid av sin totale livstid på graviditet og barneomsorg, og mye tid på lønnet arbeid i det moderne samfunnet. Konsekvensen er at det er få venninner som går hjemme i barselpermisjon samtidig. Dette gjør at barseltiden for mange kan oppleves som ensom og isolerende, og står i sterk kontrast til kvinnefellesskapet fra bondesamfunnet. Alle disse forandringene har ført til et større krav til far. Han har fått en ny og omfattende omsorgsrolle, og skal nå dekke noe et helt kvinnefellesskap dekket i gamle dager. En studie fra Storbritannia viser at en av hovedfaktorene til fødselsdepresjon er barselkvinnens forhold til partner. Denne er bare en av mange studier som viser at psykososialstøtte er svært viktig for barselkvinnen og virker også inn på ammingen (Eberhard-Gran et al., 2003).

Fars nye ansvar og omsorgsevne kan ha mye å si for hvordan kvinnen opplever den sårbare situasjonen med graviditet, fødsel og barseltid. Men hva om han ikke mestrer? Hva skjer med paret? Psykolog og parterapeut Sissel Gran presenterer begrepet *parforholdstraumet*. Et slik traume handler om at din nærmeste svikter deg i nødens stund. Det er hendelser som kaster paret inn i en kamp der det emosjonelle båndet mellom dem utfordres. Tilknytningen trues, og man spør seg *Er du der for meg?* Den ene parten eller begge to kan oppleve at selvpålevelse, verdensbilde og synet på den andre rokkes ved. Man kan bli usikker på tryggheten og tilliten til den andre (Gran, 2016a, s. 196). Hvis traumene ikke bli tatt tak i kan de ødelegge forholdet eller lage sår som alltid verker. En slik hendelse kan vekke forakt, frykt, følelse av isolasjon og vantro for den som føler seg sveket (Gran, 2016b).

3.2.4 Voldens ulikestilling

Når jeg skriver om vold i denne oppgaven, bruker jeg Per Isdals definisjon av fysisk og psykisk vold. Han legger vekt på å bruke fysiskmakt, krenkelses, trusler eller andre måter å styre og dominere et menneske på (Isdal, 2012). Margunn Bjørnholt (2021) er en av få som skriver om vold i moderne forhold i dagens likestillingsdiskurs. Når det kommer til vold i nære relasjoner er ikke kjønnene likestilt, og det er særlige utfordringer knyttet til å være

voldsutsatt og mor. Bjørnholt skriver at den store kjønnsmessige forskjellen er klar, det er mange flere menn som utøver vold mot kvinner i nære relasjoner enn motsatt. Kvinner er i en særskilt sårbar posisjon under graviditet, fødsel og barsel tid, og det er ikke overraskende at det er da volden øker eller oppstår for de som lever med denne belastningen. Samfunnet forfekter et likestilt foreldreskap med den tidlig involverte far, samtidig som svangerskap, fødsel og barseltiden er en livsfase med økt risiko for vold mot kvinner (Bjørnholt, 2021).

3.2.5 Oppsummering av teori

Teorien jeg har valgt må sees i sammenheng med problemstillingen min. Teorien skal hjelpe leseren til å se de opplevde grunnene til brudd i småbarnsperioden gjennom ulike perspektiver. Perspektiver på kjønnet foreldreskap belyser hvordan nye oppfatninger av kjønnsroller og foreldreroller spiller inn på foreldreskapet og samlivet i dag. Perspektiver på familie kan hjelpe leseren forstå den moderne familie i lys av modernitetsteori, bytteteori og gruppeteori. Med dette kan det bli klarere hva som kan ligge bak ønsket om rettferdighet, kommunikasjon og forpliktelse.

4. Metodisk tilnærming

I dette kapitlet gjør jeg rede for metoden jeg har brukt og hvorfor. Jeg skriver om fenomenologi, det kvalitative forskningsdesignet og hvordan jeg gikk fram med rekruttering av informanter, hvordan utvalget ble, arbeidet med intervjuguide, intervjuprosessen, analyse, etiske hensyn og oppgavens validitet.

4.1 Fenomenologisk tilnærming

Jeg valgte en fenomenologisk tilnærming til kunnskapsproduksjon da det i et samlivsbrudd vil være subjektive og nære forståelser som preger aktørens forståelse av situasjonen han/hun befinner seg i. Fenomenologi er en vitenskapeteoretisk tilnærming til kunnskapsproduksjon som fremhever subjektets egne opplevelser av sin verden som avgjørende når man skal forstå mennesker og samfunn. Vår unike opplevelse av verden kan ikke objektiveres, men springer frem gjennom vår fortelling om oss selv. Fenomenologi oppfattes som en egnet metode for kvalitativ forskning. Ut fra aktørens subjektive opplevelse av å være i verden, må man se etter muligheter for å generalisere og se om subjektets opplevelse kan si noe om en generell opplevelse (Thomassen, 2020). Som tidligere nevnt i teoridelen vil konteksten aktøren befinner seg i påvirke opplevelsen av sin egen eksistens i verden. Den danske filosofen Zahavi utvider fenomenologiens søkelys på den levde erfaring til å la fenomenologien omhandle subjektet i dens relasjon til verden. Subjektet alene er ikke nok (Thomassen, 2020). Oppmerksomheten i fenomenologien rettes opp mot det som tas for gitt innen den kulturen deltakeren befinner seg i. Fenomener forstås på bakgrunn av deltakernes perspektiver på deres erfarte omverden. Realiteten er informantens opplevde verden (Thagaard, 2018). Noen aktører som har fått bruddet litt på avstand vil kanskje trekke inn flere overordnede årsaker som dårlig økonomi, sykdom som stressfaktorer som påvirkninger til brudd, mens andre snakker om personlige forskjeller og årsaker på et mikronivå. Det er informantenes historie om bruddet være min empiri å jobbe med. Og nettopp deres opplevelser har gitt meg mulighet til å lete etter noe generelt å sette fingeren på.

4.2 Kvalitativ forskningsdesign

Jeg valgte å bruke kvalitativt forskningsdesign med dybdeintervju for å svare på min problemstilling. Det ble naturlig da formålet med forskingen var å finne ut hva partene i et tidligere samliv opplevde som hovedgrunnene til bruddet. I kvalitative studier med bruk av

intervju er det nær kontakt mellom forsker og deltaker. Denne kontakten gir grunnlag for å forstå sosiale fenomener. Videre bidrar intervju samtaler til å utvikle forståelse av hvordan personer reflekterer og opplever sin egen situasjon (Thagaard, 2018).

4.2.1 Rekruttering, utvalg og avgrensning

I utvelgelsen av informanter er det naturlig å velge informanter som har livserfaringer som svarer på forskerspørsmålet. Innenfor denne gruppen vil man igjen finne typiske og atypiske svar på forskerspørsmålet. Som forsker er det viktig å inkludere både de med typiske og atypiske svar fordi forskjellige opplevelser forekommer ikke like ofte. Dersom gruppen varierer, vil den ha større sammenlikningsgrunnlag med resten av samfunnet (Magnusson & Marecek, 2015). Målgruppen min var skilte voksenpersoner med barn i alder 0-6 år ved tidspunktet for samlivsbrudd. Som i min problemstilling ønsket jeg å belyse småbarnsfasen, og utforske om det er noe spesielt ved denne fasen som påvirker samlivsbrudd. Jeg ønsket meg 10 informanter, fem av hvert kjønn. Jeg ønsket mennesker fra ulike samfunnslag, geografisk område og med ulik alder. Tanken var at det skulle bli større variasjon i erfaringer. Jeg gjorde noen avgrensninger for at arbeidet ikke skulle bli for stort og forholdt meg til heterofile informanter som var oppvokst i Norge av norske foreldre. Siden jeg også har sett etter om det er noe spesielt ved den norske kulturen som påvirker samlivsbrudd, så det ble naturlig å ta denne avgrensningen. Videre i avgrensningen så jeg ikke etter høykonfliktsaker eller åpenbar problematikk med rus og/eller vold. Jeg ønsket i utgangspunktet par som ikke hadde barn fra tidligere, men der begge startet på foreldreoppgaven for første gang.

I rekrutteringsprosessen innhentet jeg informanter som var relevante for problemstillingen. Dette kalles et *tilgjengelighetsutvalg*. Når sensitiviteten i temaet gjør at få eller ingen deltakere kontakter forskeren aktivt, må forskere søke ut selv etter relevante informanter. Et problem med denne fremgangsmåten kan være at utvalget kan bestå av mange informanter fra samme nettverk eller miljø. Det kan motvirkes ved å aktivt kontakte mennesker fra ulike miljøer (Thagaard, 2018). Magnusson og Marecek skriver om *Targeted nomination*. Denne typen rekruttering dreier seg om å søke hjelp hos individer som ikke er deltakere i undersøkelsen. Det handler om å kontakte venner, kollegaer og bekjente og se om de kjenner til noen som kan passe inn i målgruppen av informanter som kan besvare forskerspørsmålet. Det kan være en fordel at hvert individ kun nominerer et par informanter, for å få mer

variasjon i datamaterialet. Magnusson og Marecek påpeker at man bør unngå å rekruttere mennesker du allerede har et forhold til (venner, klienter, kollegier o.l.) da det for kan oppstå en rollekonflikt, samtidig som informasjon man allerede har om personene kan farge innhenting av data og analyse (Magnusson & Marecek, 2015). For å finne villige deltakere startet jeg med å henge opp flygeblader på helsestasjoner og familievernkontoret, men på denne måten ble jeg ikke kontaktet av noen. Jeg startet derfor å spørre venner og bekjente av venner og bekjente og studiekamerater. Jeg spurte etter informanter fra flere fylker på Østlandet. Jeg spurte også informantene om deres eks kunne være interessert i å være med i undersøkelsen og fikk på den måten enda flere informanter. Jeg har også informanter som har vært klienter under min praksis på familievernkontoret. Dette var klienter jeg hadde hatt få samtaler med. Jeg avsluttet behandlingen med disse etter deltakelsen deres i mitt forskningsprosjekt. De andre informantene hadde jeg aldri møtt tidligere. Jeg har på denne måten forsøkt å oppnå så variert deltakergruppe jeg kunne.

Mitt faktiske utvalg består av 12 informanter i heterofile par. Kjønnfordelingen er nokså lik med 7 kvinner og 5 menn. Halvparten av Informantene kommer fra bygd, og den andre halvparten fra by eller storby. Variasjonsbredden på alder er 27 år, med et aldersspenn fra 26 til 53 år. En av mine informanter er innvandrer fra et vestlig land, og en annen hadde en ekspartner som var annengenerasjon innvandrer fra et ikke-vestlig land. Fire av informantene hadde barn fra tidligere, og to av informantene var sosial far til eksens barn før de fikk barn sammen. Fire av ti familier var derfor per Moxnes' definisjon sammensatte familier og ikke en klassisk kjernefamilie. Jeg ønsket i utgangspunktet ikke sammensatte familier, men i analysen så jeg at dette gav meg interessant informasjon. Fire av informantene hadde utdanningsnivå fagbrev eller liknende, mens åtte har utdanning på bachelornivå eller lignende. Alle informantene var i arbeid med unntak av én informant som var langtidssykemeldt. Deltakerne hadde nokså tradisjonelle hobbyinteresser der de fleste kvinnene var interessert i søm, baking, kunst og musikk, mens mennene interesserte seg for motorsport, jakt, musikk og friluftsliv.

Tiden det var gått siden bruddet på intervju tidspunktet varierte fra 2 måneder etter bruddet til 11 år, men for alle informantene med unntak av én hadde det gått over ett år. Barnas alder ved brudd var gjennomsnitt 4,18 år fordelt på 22 barn, der de fleste barna var 3år (6) og 5 år (7)

ved brudd. Det var også 9 særkullsbarn fordelt på 4 familier i dataen. Barnas personlighet og lynne blir lite nevnt, men det kommer frem at to av barna har hatt fysiske forbigående utfordringer, og ett av barna har hatt kolikk. Ingen av mennene fortalte om egne fysiske eller psykiske plager, mens tre av kvinnene beskrev fysiske og psykiske plager i forbindelse med graviditet og barseltid, og to av mennene fortalte om eksens psykiske plager. Vold og rus var noe jeg søkte vekk fra i rekrutteringsprosessen. Det kom likevel historier om vold og rus frem i fem av intervjuene. En mann fortalte om eksens rusproblematikk og tre kvinner fortalte om eksens alkoholmisbruk. Tre kvinner beskrev fysisk eller psykisk vold fra sin eks.

En av informantene, «Christoffer» er noe utenfor rekrutteringskriteriene da han hadde et barn på 4 og et på 8 år når samlivsbruddet inntraff. Jeg valgte likevel å ha han med, da paret befant seg i småbarnsfasen ved bruddet, og det eldste barnet ikke var veldig mye eldre enn 6 år. Det spilte også inn at jeg ønsket å opprettholde den kjønnsmessige balansen så godt som mulig, og det var vanskeligere å få tak i mannlige informanter.

Jeg har fått intervjuet to ekspar, så fire av informantene har vært parter i to par. Det å få høre begge parters historier om det samme samlivet og det samme bruddet har gitt meg svært verdifull informasjon, både om hvordan de vektet ulike elementer i sitt samliv og den enkeltes perspektiv.

4.2.2 Tabell over deltakere

Fiktivt navn og alder	Yrke	Tidspunkt og barnas alder ved brudd	Særkulls-barn	Enighet om bruddet
Annette, 42 år	Avdelingsleder ved helseinstitusjon	2014 5 år	0	Ja, men jeg tok skrittet
Brede, 39 år	Selvstendig næringsdrivende	2012 3år og 2 år	0	Nei, jeg gikk
Christoffer, 43 år	Selvstendig næringsdrivende Håndverker	2019 4 år og 8 år	0	Nei, hun gikk
Dina, 32 år	HMS konsulent og veileder	2020 3 år og 5 år	0	Ja, men jeg tok skrittet.
Ellinor, 40 år	Vikarlærer og SFO assistent	2018 2 år og 3 år	0	Nei, jeg gikk
Fay, 53 år	Frilands kunstner	2012 5 år og 5 år	2	Ja, men jeg dro
Gaute, 48 år	Kunst og kultur	2012 5 år og 5 år	0	Ja, men det var ikke gjennom snakket.
Henny, 44 år	Butikkeier	2016 3år og 5 år	1	Nei, jeg dro
Julie, 26 år	Vernepleier og student	2019 3 år og 4 år	0	Ja, jeg dro
Kenneth, 42 år	Selvstendig næringsdrivende Håndverker	2010 3 år	0	Nei, jeg dro
Lars, 50 år	Sjefsstilling i kommunen	2020 4år og 6år	3	Ja, hun dro, men vi var enige.
Merete, 37 år	Selvstendig næringsdrivende	2020 4år og 6 år	1	Nei, jeg dro.

4.2.3 Intervjuguide, intervju og forskerrollen

Jeg valgte å bruke livsløpsintervjuet. Dette er en type intervju der forskeren velger ut temaer på forhånd. Livsløpsintervjuet er karakterisert med at det tar for seg en lang tidsperiode i en persons liv og ser etter forskjeller over tid. Et slikt halvstrukturert intervju krever en godt utarbeidet intervjuguide. Alle temaene som blir valgt ut skal være relevante for

problemstillingen og arbeidstittelen (Dalen, 2013). Gjennom totalt 16 temaer strekker min intervjuguide seg fra deltakeren barndom og frem til i dag. I intervjuguiden ble det naturlig å starte med at informantene fortalte kort om seg selv, interesser, arbeid og generelle fakta rundt tid og alder. Deretter begynte jeg å spørre dem om egen barndom, hva man ønsket å ha med seg videre fra egen oppdragelse til familien sin, og hva man ønsket å unngå. Slik livsløpsintervjuet legger opp til, utforsker mange av mine spørsmål endringer i tid. For eksempel utforsket jeg den første tiden som par uten barn og så den første tiden som foreldre. *Hvordan var den første tiden som par? Hvordan var den første tiden som småbarnsforeldre? Endret samspillet seg mellom dere ettersom barna ble større?* Jeg passet på å vente med sensitive spørsmål som gikk på konflikt, seksualitet eller liknende til lengre ut i intervjuet. Jeg ønsket at informanten skulle få varmet opp litt i starten med lettere spørsmål, så vi fikk sjansen til å bli mer komfortable med intervjusituasjonen. Som forsker bør man være bevisst at de første spørsmålene i et intervju ikke går rett inn på sensitive tema, men at intervjuobjektet skal føle seg vel, slik at det blir lettere å gå inn på vanskeligere tema etter hvert (Dalen, 2013). Det er viktig å konstruere spørsmålene på en slik måte at man får svar på de sentrale temaene i undersøkelsen, samtidig som spørsmålene er fleksible til informantens utsagn. Forskeren bør balansere mellom å dekke temaene i intervjuet, og gå i dybden. Spørsmålene bør dessuten oppmuntre til utfyllende og konkrete beskrivelser. Oppfølgingsspørsmål spiller selvsagt en rolle her (Thagaard, 2018). Typiske oppfølgingsspørsmål jeg brukte var *Hvordan var det for deg? Kan du fortelle litt mer om det? Hva legger du i ordet.....? Har du et eksempel på det?* Jeg brukte både såkalte generelle oppfølgingsspørsmål og fokuserte oppfølgingsspørsmål. Jeg avsluttet intervjuet med å spørre om det var noe deltakeren ville legge til. Det bør være noe i avslutningen på et intervju som inviterer deltakeren til å reflektere over hva han/hun har sagt og som gir mulighet til å legge til noe som ikke er i intervjuguiden (Magnusson & Marecek, 2015).

Naturlig vil det kunne være mye negative følelser rundt et brudd og en tidligere partner, og mitt mål var at informantene ikke skulle gå ut fra intervju med et sinne mot sin eks, men en ny forståelse eller en mer forsonende følelse enn da vi startet intervjuet. Derfor var det viktig å ha en nøytral tone og veie negativt ladde spørsmål opp med positive. Avslutningsvis spurte jeg informantene om hva de har lært av bruddet, hvordan de har endret seg som mennesker siden bruddet og hva de setter pris på med samarbeidet i dag. Tor Halfdan Aase og Erik Fossåskaret (2014) understreker forskeres påvirkning i intervjusituasjonen. Det skjer en

meningsproduksjon i møtet mellom informant og intervjuer. Derfor må forsker ta høyde for at han/hun er med på å skape fortellingen. Bevisst denne påvirkningen ble det viktig for meg at intervjuet så langt det kunne, skulle ha en forsonende fremfor konflikstimulerende påvirkning.

Monica Dalen (2013) skriver at det alltid skal foretas et prøveintervju i forkant når man jobber med kvalitativt intervju. Jeg startet intervjuprosessen min med et prøveintervju på en god venninne som hadde vært gjennom et samlivsbrudd der de hadde tvillinger på 3 år. Prøveintervjuet gjorde at jeg fikk testet ut hvordan det var å være i forskerrollen og intervjuguiden min. Jeg spurte venninnen min etter intervjuet om hvordan spørsmålene føltes og hvordan situasjonen ble for henne, noe som gav meg en pekepinn på hvordan intervjusituasjonen kunne bli med informantene. Margareta Hyden (2001) forteller at hennes intervjuer aldri er lengre enn 60 min da tiden over dette går utover både intervjueren og den som blir intervjuets konsentrasjon. Mine intervjuer varte i 50 min til en og en halv time. De første intervjuene var lengre og de siste kortere, da jeg ble flinkere til å intervjuer, og «avbryte» den som ble intervjuet på riktig sted på en skånsom måte.

I et forskningsintervju der forskeren setter tema vil samtalen skille seg ut fra en vanlig samtale ved blant annet at det er informantens opplevelser som er i fokus. Forskerens synspunkter og meninger skal holdes utenfor. Evnen til å lytte og å interessere seg for informanten er essensiell. Som forsker kan det være at man har lest mye om temaet for intervjuet, mens det for informanten kan være første gang han/hun snakker om det (Dalen, 2013). I forskerrollen fikk jeg brukt terapeutsiden av meg i form av å lytte og vise interesse, men jeg måtte stenge av hypoteser, tolkninger og ønsket om å gjøre endring. Relasjonen mellom intervjuer og den som blir intervjuet kan være avgjørende for dataen man innhenter. Det er viktig å sette gode rammebetingelser for at den som bli intervjuet føler seg komfortabel med å snakke, dette gjelder spesielt når vi snakker om ubekvemme eller sensitive temaer (Hydén, 2001). Det kan ligge mange sensitive og såre temaer bak et samlivsbrudd. Det ble derfor ekstra viktig for meg at rammebetingelsene var så gode som mulig. Min erfaring med intervjuene var svært positive. Etter tilbakemeldinger fra informantene fikk jeg inntrykk av at intervjuet hadde en terapeutisk virkning for de fleste av dem selv om jeg inntok en nøytral forskerposisjon. Flere av informantene hadde ikke snakket med noen om temaet før, og hadde en god opplevelse med å si tankene og opplevelsene sine høyt ut. Jeg fikk videre opplevelsen av at

livsformintervjuet hjalp flere av informantene til å se bruddet i en større sammenheng og forstå seg selv og sitt opphav i forbindelse med hvordan de var som partner og hvilke forventinger de kom med til et familieliv. Noen av informantene ble sittende litt etter at intervjuet var over og gav inntrykk av at de ikke ønsket at det skulle være over.

4.2.4 Bearbeiding av data og analyse

Jeg valgte å bruke tematisk analyse som var naturlig ut fra min problemstilling. Jeg søkte partenes opplevde grunner til samlivsbrudd og så om det var noen teamer som sammenfalt. Mine kategorier har endret seg underveis i prosessen. Braun og Clarke lanserte tematisk analyse som en tydelig analysemetode innenfor kvalitativ forskning. De legger fram tematisk analyse i en *steg for steg* modell, som en slags veideler. Disse stegene som er steg man hopper frem og tilbake fra består av *forberedelse, koding, kategorisering og rapportering* (Johannessen, Rafoss, & Rasmussen, 2019). Jeg brukte denne modellen som veileder i mitt arbeid.

Etter innhenting og transkriberingen av data, startet det møysommelig arbeidet med koding. Jeg skrev ut alle de 12 intervjuene mine på papir, og brukte ulike markeringstusjer for å kategorisere mens jeg kodet. Jeg kategoriserte også på PC der jeg delte transkriberte intervjuer opp i kategorier i nye dokumenter. Fordelen med å gjøre alle intervjuene og all transkriberingsarbeidet selv, var at jeg allerede var godt kjent med datamaterialet mitt og hadde fått noen tanker allerede før jeg startet med selve kodingen. Jeg forsøkte også å stille datamateriale andre spørsmål enn de jeg hadde stilt i intervjuguiden, og jeg var på jakt etter det usagte, som igjen ledet meg til nye kategorier. Jeg noterte meg det som overrasket, og prøvde samtidig å finne essensen i hva som ble viktig for informantene å snakke om. Vi kan få nye spørsmål til vår data ettersom prosessen utvikler seg. Når vi ønsker å utvikle teori på bakgrunn av empiri er det viktig å være åpen for hva dataen forteller oss, og ikke bli bundet av teorien vi lest oss å på før og underveis i undersøkelsen (Thagaard, 2018). I de kvantitative undersøkelsene jeg legger frem i teorien hadde de ikke mulighet til å dykke inn i dataen på sammen måte som i en kvalitativ undersøkelse har. Her hadde jeg mulighet til å analysere på en annen måte.

Jeg jobbet mye med kategoriernes navn og begreper. Begreper er meningsbærende og har betydning for kvalitativ analyse. Om man bruker en deduktiv tilnærming og lar seg inspirere fra lest teori, eller om man bruker induktiv tilnærming og bruker begreper informantene selv kommer med, spiller en rolle fordi vi med en deduktiv tilnærming vil knytte perspektiver til annen relevant teori, og induktiv tilnærming vil fremheve meningsinnholdet og trekker linjer mellom teori og data (Thagaard, 2018). Jeg har brukt både deduktiv og induktiv tilnærming.

Da det tidlig ble klart at mange av kvinnene mente mannen bidro for lite til familien. Det ble interessant å se på hva de regnet som bidrag. Jeg ville dele min data inn i fokusfortellinger om brudd og startet med følgende temaer;

- *Paret med så ulik oppfatning, mannen får det ikke med seg.*
- *Hobbymannen, hobbyen og jobben går først.*
- *Ensomme om familielivet.*
- *Verdisyn på kollisjonskurs*

Andre kategorier og undertemaer jeg ble oppmerksom på underveis i analysearbeidet var blant annet: *Hukommelse kan skape eller fordreie urealistiske forventninger, Rutiner fører til slitasje, «Intensive parenting», Anerkjennelse og «Doing family».*

I løpet av prosessen ble det tydelig for meg at mange av kategoriene hang sammen og noen var mindre fremtredende enn det jeg først fikk inntrykk av. Jeg landet til slutt på fire funn som blir eksemplifisert gjennom fokusfortellinger.

- *Familieskulking og mangel på emosjonell støtte*
- *Nye foreldreroller og nye familiemodeller*
- *Ofrer vi kvinners helse på likestillingens alter?*
- *Si det da! Hvordan kan han forstå hvorfor hun er misfornøyd?*

Kvinnens helse var ikke et tema som majoriteten av mine informanter pekte på. Men dette temaet var så viktig i noen av intervjuene, så jeg lot informantens opplevelse av viktighet overgå kvantiteten av data. Kritikken av tematisk analyse har vært at kategoriseringen kan fragmentere dataene og gjøre analysen av helheten utfordrende. Derfor blir det viktig å knytte data fra hver kategori til konteksten dataen er en del av. Når vi løsriver deler av data ut fra helheten vil vi stå i fare for at deltakerens forståelse og opplevelse blir forminsket. Det er

forskeren som definerer temaene og de preges av hans/hennes faglige forståelse (Thagaard, 2018). Som en liten motvekt til dette valgte jeg å presentere empirien min i fokusfortellinger for å bevare mer av helheten i informantenes historier.

4.3 Personvern og forskningsetiske hensyn

Jeg søkte Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS (NSD) om godkjenning for mitt prosjekt 21.08.2020 og fikk det godkjent 08.09.2020 etter noen justeringer i intervjuguiden. På bakgrunn av opplysningene jeg oppgav om forskningsprosjektet ble studien godkjent, og personvern ble vurdert ivaretatt etter forskrifter i helseregistreringsloven og personopplysningsloven (se vedlegg).

I forkant av intervjuene fikk informantene lese gjennom et informasjonsskriv og de gav samtykkeerklæringen muntlig på båndopptaker. På den måten har jeg ikke hatt informantene egentlige navn nedtegnet noen steder. I flere av tilfellene har jeg ikke visst om deres etternavn og i mange av tilfellene har jeg også glemt hva de heter og kun forholdt meg til fiktivt navn gjennom arbeidet med denne studien. Det å ikke ha informantenes navn nedskrevet gav en ekstra trygghet til anonymitet og fritok meg fra å innhente samtykke fra tredjepart, her tidligere partner. Jeg har også valgt å tilsløre yrke og bosted til informantene i anonymiseringen. Thagaard skriver om viktigheten med å tilsløre bosted og yrke, og bruke fiktive navn for å skjule deltakerens identitet. Det er en balansegang mellom å ivareta anonymitet og presentere data slik at meningsinnholdet holdes intakt (Thagaard, 2018). Denne balansegangen har utfordret meg i presentasjon av funn. Jeg ønsker ikke at empirien skulle bli for oppstykket slik at meningen blir tydelig i klientenes utsagn, samtidig som deltakerens anonymitet må beskyttes.

Det kom frem i flere av intervjuene både fysisk og psykisk vold, rus og utroskap. Dette var temaer som ble beskrevet som konsekvenser av et vondt samliv. Med dette mener jeg ikke å undergrave alvorlighetsgraden disse temaene har, spesielt vold. Som terapeut ville jeg gått dypere inn i disse temaene, men som forsker beveget jeg meg ikke langt inn i temaene da de ikke ble beskrevet av informantene som grunner til brudd. I boka *Håndbok i parterapi* står det om to typer vold som utspiller seg i et parforhold. Den ene typen er når begge parter utøver

vold i opphetede øyeblikk. Den andre typen er da den er en av partene som utøver volden. Volden av denne typen er et maktmiddel og lager en sterk ubalanse i forholdet (Samoilow & Middelborg, 2017). Jeg fikk inntrykk av at det var den første typen vold som jeg fikk beskrevet.

4.4. Validitet

I daglig tale tenker vi på validitet som om noe er korrekt eller sant. I sosiologisk forskning vil validitet blant annet handle om det som faktisk forskes på er det som er ment å forskes på (Brinkmann & Kvale, 2018). I mitt tilfelle ble det derfor essensielt å se om deltakerne forteller hva som er deres opplevelse av hovedårsaken til brudd, og ikke la seg lede for langt vekk fra dette temaet i intervjuene. Jeg var tydelig på forskerspørsmålet både i innledning og oppsummeringen av intervjuene. Samtidig er det ikke til å komme bort i fra at samlivsbrudd er et følelsesladd tema, og konflikter i etterkant av bruddet kan farge synet på det som var.

Kvale og Brinkmann (2009) deler begrepet validitet inn i tre generelle kategorier; *validitet som håndverk*, *kommunikativ validitet* og *pragmatisk validitet*. *Validitet som håndverk* handler om drøftinger i forskningsprosessen. Dette handler om drøftinger av kvaliteten på datainnsamling, dataens styrker og svakheter, stille spørsmål til valg av teori, reflektere over egen tolkningsprosess mm. Jeg har i denne studien forsøkt å være åpen for leseren om hvordan analyseprosessen har foregått. Når det gjelder valg av teori er disse valgene tatt med forskerspørsmålet og annen tidligere forskning i bakhodet. I valg av teori og tidligere forskning kan noe virke kjønnsesetialistisk. Jeg ser det slik at forfatterne har valgt å generalisere for å få frem poenger. Det er viktig å ha med seg at ikke «*alle menn*» er sånn og «*alle kvinner*» er sånn. Dette er også viktig å ha med seg som leser at forskningen er basert på par som har gjennomgått samlivsbrudd, og ikke par generelt eller kjønnene generelt. I innhenting av data har jeg søkt etter deltakere som har vært aktuelle for problemstillingen. Jeg har forsøkt å få spredning i informantenes, alder, kjønn yrker og bosted for å oppnå variasjon i datamateriale. Her kunne jeg med hell hatt informanter fra flere steder i Norge for å oppnå større geografisk spredning. En annen ting som kunne vært interessant var om jeg fikk flere ekspar. Jeg hadde to ekspar og det var svært nyttig å få høre historien fra begge synspunkt.

Den *kommunikative validiteten* handler om å være i dialog med relevante drøftingspartnere, slik at en kan test ut kunnskapspåstandene i studien sin (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg har gjennom hele arbeidet drøftet min forskningsprosess med et kritisk blikk med andre. Veileder og medstudenter har hjulpet meg med å validere om mine tolkninger og analyser er representative for det dataen faktisk forteller. Det har også vært interessant å snakke med venner i eget nettverk som er i småbarnsperioden, eller venner som har gjennomgått samlivsbrudd i denne perioden. Terapeutkolleger i jobb og praksis har også bistått med innspill og deltatt i små drøftinger.

Når Kvale og Brinkmann (2009) skriver om *pragmatisk validitet* mener de vurderingen om kunnskapen som skapes er kan gi endringer og samtidig er nyttig. Med andre ord om temaet som belyses er relevant for praksisfeltet, om det er viktig for samfunnet og om det angår større deler av befolkningen eller kun noen mennesker i sårbare situasjoner. Denne typen validitet er noe jeg har fått mange gode tilbakemeldinger på av kollegier, medstudenter, veileder og informantene. Studien kan hjelpe til med å forstå et samfunnsfenomen som påvirker langt flere enn de aktuelle aktørene i situasjonen. Samlivsbrudd i småbarnsperioden påvirker partene, barna, øvrig familie, nye partnere, familievernkontor, i noen til feller barnevernet, jordmødre, helsesøstre NAV, i tilfeller rettssystemet, mm.

Slik jeg skriver innledningsvis, må samlivsbrudd sees i dets kontekst av kultur, tid og sted. Vurderinger av denne studiens validitet må derfor sees i lyset av par som lever i Norge, med norsk kultur i samtiden. Studien som er basert på 12 informanter blir et lite bidrag til bildet av forskningsfeltet rundt dette temaet.

5. Presentasjon av funn

Presentasjon av funn er delt inn i fire temaer, som svarer på min problemstilling. Jeg har valgt å la noen fokusfortellinger stå som eksempel for noe flere informanter snakket om i hvert tema. Med fokusfortellingene har jeg forsøkt å bevare den fenomenologiske meningen i deltakerens historier. Jeg ønsket også å bevare mer av helheten og konteksten av informantenes historier, framfor korte sitater fra hver enkelt deltaker.

5.1 Familieskulking og savnet etter anerkjennelse av behov - *funn 1*

I likhet med tidligere forskning er det flest kvinner som tar initiativet til brudd i min data. I rundt 80 % av tilfellene er det kvinnene som går, og dette samsvarer med tidligere studier (Moxnes, 1990; de Graaf & Kalmijn, 2006; Hansson & Ahlborg, 2016; Strizzi, Sander, Ciprić, & Hald, 2020). 10 av 12 informanter forteller at kvinnen følte seg alene om familieprosjektet. Informantene forteller på ulike måter hvordan kvinnens tanker og forventninger om det likestilte foreldreskapet ikke blir oppfylt, og at hun opplever at hun blir stående alene med hovedansvaret for familielivet. Informantene forteller videre at mannen fortsetter med sitt liv nesten som før med enten hobbyer og/eller overtidarbeid, også etter at de har fått barn. Konsekvensen av dette blir at arbeidsfordelingen mellom foreldrene blir skjev. Det blir etter en stund tydelig for de kvinnelige informantene at de klarer seg like godt eller bedre uten mannen. De kvinnelige informantene forteller også at de savner emosjonell støtte fra partneren sin og hans indre motivasjon til å være sammen med henne og barna. To av mennene forteller at de tok initiativet til bruddet. De forteller at eksen ble mye alene om familieansvaret, og at hun etter hvert ble sint og skuffet. Mange av informantenes historier handler i stor grad om egentid som går på bekostning av familietid, og misnøyes som vokser fram for den som opplever å sitte igjen med ansvaret. Det at partneren ikke anerkjenner viktige behov, er også grunner til brudd og misnøye. I de to eksemplene der mannen går, forteller de at de ikke ble respektert på sine behov. Her vil jeg eksemplifisere empirien med Julie, Kenneth og Henny.

5.1.1 JULIE

Julie forteller at hun konverterte fra et ny-kristent miljø til islam som 16-åring og møtte sin ekspartner som da var to år eldre enn henne like etter konverteringen. Ekspartneren er annengenerasjons innvandrere. De giftet seg to år senere og fikk to barn sammen. Da de møttes

var Julie den som var mest opptatt av å følge reglene i islam, mens han var mer avslappet. Etter hvert tok Julie høyere utdanning og begynte å sette spørsmålstegn ved religionen, samtidig ble eksen svært religiøs etter et angstanfall. Det var spesielt hans opptatthet av å be fem ganger om dagen og helst i moskeen som spiste mye av både familietid og kjærestetid. Han var også opptatt av å pleie egentid i form av hobbyer, og tok lite initiativ til at de skulle gjøre ting sammen som familie eller par. Julie forteller at dette førte til at hun følte seg ganske alene om familieansvaret og neglisjert som romantisk partner.

Plutselig så hadde han funnet noe han var super engasjert for, og det var jo islam. Og han har hatt perioder, som jeg tror mange menn har, der han er kjempegira på ting. Han har vært gira på dataspill, fiske, han skulle ta jaktsertifikatet, dykkersertifikatet, paint ball, og så var det soft gun han skulle begynne med. Ja, alle sånne rare ting som gutter har lyst til å prøve seg på. Og så har det gått over, men så kommer islam og den går faen ikke over. Han var superengasjert og ordnet det sånn med jobben at han kunne gå tidligere på fredag for å være med på bønn i moskeen. Da vi var sammen, skulle han be i moskeen 5 ganger om dagen alle de 5 bønnene skulle han være med på sammen med andre. Det var veldig ubeleilige tidspunkt i forhold til vårt familieliv.

Sexen ble borte samtidig så gamet han en del på playstation så han brukte kveldene stort sett på det. (...) Så har jeg en veldig stor seksuell appetitt og det har ikke han, han har jo aldri hatt det, og det ble jo veldig forsterket rundt det med barn. Så han fikk mindre appetitt og jeg var den samme, bare med litt mindre selvtillit. Kroppen min så ut som et hav med strekkmerker. Og så hadde jeg en mann som ikke var så giret på sex så det var vel tøffest.

Jeg har alltid følt at det har vært jeg som har tatt initiativ til at jeg og han skal gjøre ting sammen mens han har vært passiv. Han er med på ting og go with flow men han gjør ingen innsats. (...) Det var også litt irriterende egentlig, det var bare jeg som lagde middager, han syntes ikke maten han lagde smakte godt, så han lagde aldri mat. Han kunne vaske hvis jeg sa det til han, men det var veldig sjeldent at han gjorde sånn på eget initiativ, det hadde vært veldig fint hvis han kunne dusje barna på egen hånd uten at jeg måtte si det. (...) Jeg orket ikke den frustrasjonen at han ikke gjorde det (husvask) godt nok, så det ble heller til at bare jeg gjorde det, så jeg har kanskje ikke

sluppet han ordentlig til heller, Men det er også en taktikk man har for å ikke krangle om ting og så får man jo det sånn som man vil ha det da. Det gikk jo til en viss grad greit.

Julie forteller at hun savnet at han hadde den samme interessen for familien som han hadde for Islam og hobbyene. De gjorde sjelden ting sammen med barna, og avlastet hverandre i stedet. Julie sier også at kommunikasjonen stoppet opp når verdiene deres endret seg. Julie forteller om eget behov for sex som ikke blir anerkjent. Flere av mine informanter, både menn og kvinner, sa at de savnet å bli anerkjent på sine behov. De fortalte om savnet etter emosjonell støtte, og at partneren ikke prioriterte deres families først slik de selv opplevde at de gjorde. Ni av informantene forteller at kvinnen ble initiativtakeren, organisatoren og opprettholderen av familielivet og parforholdet, mens mannen bare var med på reisen og la den største delen av sitt engasjement et annet sted.

5.1.2 KENNETH

Kenneth møtte sin eks i slutten av 20-årene. Hun hadde en sønn fra før som Kenneth stilte opp for på ulike måter. Da de fikk barn sammen var det en stor lykke for dem begge, men etter en stund forteller Kenneth at det ble mye «mas» og misnøye fra henne grunnet hans tid og pengebruk på sin bilinteresse. Kenneth valgte å bryte ut av forholdet når sønnen var 3 år da han var «lei av maset». Han var også såret over eksens manglende interesse for å skape en god relasjon mellom Kenneths mor da hun levde og sønnen deres. Kenneth forteller at han i dag angrer på avgjørelsen med å avslutte forholdet, og at han ser at han pleiet sin hobby i overkant mye. Han sier han burde vist større interesse for eksen den gangen, og at han ville opptrådd annerledes i dag og satt familien først.

På den tiden så gikk det jo veldig mye i min hobby da. Jeg hadde bil som hobby den gangen, og jeg brukte veldig mye tid på det. Og det var jo en av grunnene til at vi diskuterte og begynte å krangle etter hvert. Hun var irritert på at jeg brukte mye tid og ikke minst penger på biler. (...) Det kom flere uenigheter litt utover i forholdet når sønnen vår ble litt eldre og jeg begynte å være mer og mer borte. Det var hobbygreier. Da følte vel hun at hun satt mye alene, og det var vel litt sånn det var, ikke det at jeg ikke ville være sammen med henne eller at jeg ikke ville være sammen med han, men jeg ville jo gjøre litt andre ting også. Hun hadde også sine hobbyer, men når hun

gjorde sine ting hadde hun alltid med ham. Jeg kunne jo ikke ha med ham til bilverkstedet, men hun kunne ha med ham til venninner som satt og skavla eller strikket eller Gud vet hva. Hun fikk inkludert sønnen vår, men det fikk ikke jeg, og da følte hun at hun kanskje ble litt mer bundet med han. (...) Jeg tror det ble veldig mye hun som gjorde det (husarbeidet). Altså har vi lagde mat og sånn sammen og såne ting, men det var vel hun som gjorde mye av ryddingen tror jeg. Jeg vet at jeg gjorde det jeg og, men jeg var jo mye ute da. Så naturligvis så fikk ikke jeg gjort det da, men jeg fikk heller ikke lagd rot.

Det var det triste da. Mamma så vel han (sønnen) to ganger bare. Så hun fikk ikke sjanse til å være bestemor. Hun var jo veldig syk og eksen var ikke veldig keen på å møte henne så mye som vi burde, og tiden bare gikk hele tiden. Og jeg har jo ikke stor familie så der var det ikke engasjement. Hennes familie er jo stor med mor far og bror, tanker og onkler. Vi var mye hos hennes mor. (...) Det veldig sårt dette med mamma og det var den eneste familien jeg hadde. At jeg nesten hadde vært nødt til å velge mamma bort fremfor eksen min så det var vel der jeg bare fikk nok.

Kenneth sier han hjalp lite til med husarbeid og tok ut en del egentid. Han kommenterer ikke hennes behov for et pusterom fra «foreldrejobben», noe han selv satt pris på. Kenneth sier ikke noe om at mengden husarbeid økte med et barn til, og forklarer sitt fravær av husarbeid med han han heller ikke rotet så mye. I tillegg til eksens misnøye rundt hans prioritering av tid og penger, sier han at eksens manglende forståelse for hvor viktig Kenneths mor var for han gjorde vondt. Kenneth vokste opp uten faren og en halvbror han hadde lite kontakt med. Han sier han var svært knyttet til moren sin. Moren døde tidlig og Kenneth forteller at han tok det tungt at sønnen ikke fikk mer tid med farmoren sin.

5.1.3 HENNY

Henny har et forhold bak seg og en liten datter da hun møtte sin ekspartner gjennom et religiøst samfunn. Hun forteller at partneren var sjalu på Hennys datter i starten, og tok aldri en papparolle ovenfor henne. Henny problematiserer ikke dette og forteller at hun tenkte det ville gå bedre med tiden. Hennys snakker om at hun hadde lave forventninger til eksen som

sosial forelder, noe som deles av en annen kvinnelig informant i liknende situasjon. Noen år inn i forholdet fikk Henny og eksen to døtre sammen. Når de fikk barn sammen, fikk hun også helt andre forventninger til papparollen for deres felles barn. Henny sier at hun ble fortvilet når partneren ikke tok ut pappapermisjon og i tillegg viste liten interesse for henne og barna i barsel og småbarnsperioden.

Han var selvstendig næringsdrivende, drev et større firma og jobbet hele tiden. Han hadde nesten ikke tid til å være med på fødselen fordi da ringte det så mange kunder. Så jeg var veldig skuffa. Og i omsorgspermisjonene de to første ukene hadde han ikke tid til, så jeg var hjemme alene hele tiden, han var kanskje hjemme 2-3 dager, og så rett ut i jobb. Og det stresset meg veldig, det plaget meg at han var så lite interessert. (...) Han likte å være for seg selv på kvelden og lese bok og ta seg et glass vin eller lage middag i 3 timer, mens jeg lekte med ungene og lagde fiskeboller til middag. Vi var veldig ulike i hvordan vi hadde hverdagen. (...) Han ble egentlig først skikkelig involvert etter at jeg flyttet. Han kunne passe de mens jeg dusjet når vi var sammen, men når vi flyttet og han måtte være pappa, så var han det. Det plagde meg at han var så lite involvert før det. (...) Vi hadde jo hver vår veldig ulike verden egentlig.

Med eksen kunne jeg bli irritert på han om jeg hadde lagt fram et rosa kles-sett til minstemann, og han tok på blå og brun. Jeg kunne også være sjalu på han om han jobbet så mye med andre damer. Jeg hengte meg opp i ting

I dag er Henny og eksen gode venner og hun har reflektert mye etter bruddet. Hun forteller at hun er annerledes, mer raus og avslappet i samarbeidet dem imellom i dag. Hun tåler hans ulikheter bedre og er ikke like rigid på hvordan hun vil ha ting. Henny ser også at hennes behov for å ha oversikt og kontroll kan ha hemmet hans utfoldelse og ansvarstaking som far i deres samliv. Hun forteller at eksen har omfavnet papparollen på en helt ny måte etter bruddet, og forteller at da han måtte stille opp og fikk gjøre det på sin måte, så gjorde han det. Flere av mine mannlige informanter forteller at de ble mer engasjerte fedre etter brudd. Da de måtte ta ansvaret gjorde de det, og flere sier de har fått et nærmere forhold til barna sine etter at de ble deltidspappaer.

5.2 Nye foreldremodeller og nye familiemodeller - funn 2

Familieansvar og tidsbruk glir litt over i neste faktor for brudd, som omhandler samfunnsutviklingen og nye måter å være kjønn, foreldre og familie på. Familieansvar og foreldreroller henger litt sammen, men jeg har valgt å skille dem her så det blir tydeligere at normene for hvordan vi utøver kjønn spiller inn på samlivet. Kari Moxnes (1990) understreker at normene for sammensatte familie er enda mer diffuse enn normene for kjernefamilier, og denne normmangelen er en av de største utfordringene i en slik familie. Noen av mine informanter forteller om uklare roller til sosiale foreldre, og uenigheter i hva som skal forventes av særkullsbarn. Lars og Merete levde i en sammensatt familie, med mine, dine og våre barn. De fortalte at de strevde med forventningene til foreldreskap med biologisk familie i tillegg til foreldreskap til særkullsbarn.

5.2.1 LARS OG MERETE

Lars og Merete er et par der jeg fikk intervjuet begge parter. Begge forteller at de opplevde at familielivet ble svært ulikt, vanskeligere og vondere enn den familien de hadde vokst opp i. De møtes med særkullsbarn på hver sin kant, giftet seg nokså raskt, og fikk to barn sammen få år etter bryllupet. Lars hadde tre nokså store barn fra før og Merete en gutt i småskolealder. Merete forteller at de hadde seks barn som skal hensyntas i tillegg til Lars sin ekskone som påvirker Meretes forhold til Lars sine barn negativt.

LARS

Lars har vokst opp på gård med biologiske foreldre og to biologiske helsøsken tett i alder. Han sier at rollene og arbeidsoppgavene var stabile og satt den gangen. Det var lite å krangle om og kjernefamilien var en tydelig enhet. Lars forteller at oppveksten er et godt referansepunkt for han, og noe han ønsker å ta med seg videre. Lars er ikke alene om å snakke varmt om barndomsopplevelser som han ville ha med seg videre til egen familie. Andre informanter fortalte om gode barndomsminner de ville gi egne barn. Det var spesielt aktiviteter med foreldrene som høytlesning, søndagsturer og ferier som ble presentert.

Lars forteller at kjernefamiliemodellen og fellesskapet han hadde i sitt første ekteskap var noe han satt pris på. Det å ha et felles prosjekt sammen annet enn bare å ha barn sammen var også

viktig for han.. I ekteskapet med Merete fikk Lars en sammensatt familie med mine, dine og våre barn. Han forteller at det i denne familien var andre emosjonelle- og biologiske bånd enn det han hadde erfart tidligere. Lars forteller om sine forventinger til Merete som stemor som hun ikke innfridde. Han ønsket at hun skulle være involvert og hjelpe til med barna hans, og at hun skulle være mildere i sin oppdragerstil. Forholdet mellom Merete og Lars sine særkullsbarn ble svært konfliktfylt og etter hvert så dårlig at det eldste barnet på 16 år flyttet til moren. Da Merete i tillegg ønsket å starte egen bedrift forteller Lars at han opplevde at han følte seg alene om familieprosjektet.

Det ble jo et problem for hun følte at jeg var altfor snill og ikke stilte krav og ikke var streng nok mot barna, spesielt de store. Så det ble litt konfliktstoff mellom oss. (...) Det å skulle støtte henne mot dem det var jo helt uaktuelt, og samtidig det å stå helt på ungenes side var uaktuelt, så det og så klare den diplomat tilværelsen der i mange år det var egentlig jævlig slitsomt. (...) Vi ble en sånn dysfunksjonell familie de siste par årene som storfamilie. Vi hadde det egentlig fint de få gangene på seilbåten når vi var alle, og det funket bra og når det var bare jeg og hun og de små og vi var kjernefamilien så var det harmoni ganske ofte. Men når vi var alle da var det egentlig mye ufred bare. Trykket stemning rundt middagsbordet, og det var ikke noe koselig, hvert fall fram til han eldste min flyttet ut så var det surt. Og så ble det vel en slags gjensidig forståelse om at vi funker ikke helt sammen, men vi klarer å bo under samme tak å unngå hverandre så mye som mulig i hverdagen. (...)

Jeg måtte ofre mine interesser til fordel for hennes selvrealisering. (...) Hun skulle bygge opp det firmaet det konseptet der det ene etter det andre. Og fra da og helt til vi gikk fra hverandre så var det egentlig bare en dårlig utvikling for forholdet vårt vil jeg si. Så hun var opptatt av sitt, og bygde opp en vennekrets som jeg var liten del av. Jeg var den som hang hjemme og tok meg av barna. (...) Vi ble for fragmentert i familien, jeg ble for mye alenepappa hun ble for opptatt av sine ting (...) Det å jobbe sammen som et team på gården, det var jo noe som var viktig for meg fra min oppvekst. Jeg tror vi kan si det sånn at det ble for fragmentert med for få felles mål og interesser.

MERETE

Merete fortalte om hvordan hun søkte etter *kjernefamiliefølelsen*, og strevde med å føle seg god nok som både biologisk mor og sosial mor. Hun forteller at det var vanskelig at de ikke hadde samme målsetting rundt grenser og forventninger til barna. Arbeidsoppgavene og rollene var uklare for dem. Hun fortalte at de sosiale barna verken satt pris på hva hun gjorde for dem, eller bidro til familiefellesskapet slik deres alder tilsa at de kunne klart. Merete sier at hun til slutt resignerte i rollen som stemor. Når hun etter hvert bestemte seg for å starte opp en bedrift for seg selv, forteller hun at hun blir skuffet over å ikke få mer støtte av Lars. Hun forteller at hun følte seg lite anerkjent som mor og som karrierekvinne og brøt ut av forholdet da en gammel flamme minnet henne på hva hun savnet.

Jeg prøvde å passe inn i en rolle som jeg egentlig ikke ville være i. (...) Jeg ble den strenge stemora og jeg opplevde at eksen min ikke støttet meg opp i det (grenser), og så ble det stor splittelse i eller familien egentlig. (...) Husarbeid i seg selv var ikke et problem, det var husarbeid knyttet til hans tre barn som irriterte meg grenseløst fordi de aldri kunne hjelpe til og aldri var takknemlig over noen ting. Og at jeg aldri var bra nok, men jeg kunne gjerne brette klærne deres å vaske på rommene deres å legge til rette for et de hadde behagelig. Men de skulle ikke bidra med noe, og det preget oss nok. Det var mer fellesskapsfølelsen enn selve arbeidet jeg savnet. (...) Det er jo mye å gjøre når man bor sammen med 6 barn da er det ganske mye husarbeid. (...) Vi var jo også forskjellige for jeg var mer der at alle i huset må være med å bidra. (...) Jeg synes ikke det skulle være sånn at noen bare skulle gjøre akkurat som de ville og så skal jeg stå og være hushjelp. Etter hvert ble jeg jo kjempefrustrert fordi at hans tre større barn tålte ikke grensesetting blant annet og jeg opplevde at han var en veik og feig og ikke sto i, han klarte ikke å sette grense. (...) Jeg kunne ikke jeg si noe for da ble det jo ramaskrik, da dro de for å sladre til mammaen sin.

Eksen støttet ikke meg i at min nye karriere tok av og ble så populær. Han synes det tok for mye tid at det tok for mye plass, og det tok jo mye plass. Og der synes jeg at jeg fikk veldig lite anerkjennelse. (...) Jeg var faktisk veldig mye hjemme også selv om jeg drev med det jeg gjorde. (...) Jeg tror vi hadde noen forestillinger om hverandre som ikke vi klarte helt å innfri.

På spørsmål om fordeling av husarbeid dem imellom svarer Lars at de ikke hadde noen konflikt rundt det og at begge bidro like mye. Merete forteller at de hadde en 50/ 50 deling av husarbeid. Senere i intervjuet legger hun til at hun nok gjorde mest husarbeid, og at hun savnet at de større barna også hjalp til. Merete hadde ifølge Lars stor tiltro til han som småbarnsfar, og hun sier selv at den første perioden med felles barn var en veldig fin tid.

LARS: Og eksen synes at jeg var en trygg pappa siden jeg hadde tre barn fra før og var erfaren og trygg. Hun var nok mer engstelig og usikker. Det husker jeg, jeg måtte bade de første gangene og kjøre opplæring på det og gi henne trygghet.

MERETE: Han var jo ikke elendig, men jeg var mye frustrert, for det var jo mange barn og jeg opplevde at det ble mye på meg. Jeg er veldig sånn hoved husholderske, det er det ikke noe tvil om. (...) Det (husarbeidet) var hvert fall 50 50, men jeg tror det han reagerte på var at jeg var borte et par kvelder i uka. (...) han så ikke at jeg var hjemme på dagen og gjorde mye husarbeidet. (...) kanskje han også trengte mer anerkjennelse for at han var hjemme og la unger.

Både Lars og Merete forteller at kommunikasjonen mellom dem var dårlig.

LARS: Jeg er ikke den som er flink til å prate om ting og følelseslivet og sånn. Altså jeg er dønn realist i psykologisk forstand. Jeg er ikke så høyt oppe på den emosjonelle siden.

MERETE: Det er jo hektisk en liten unge og fire som er større som skal følges opp og du har ekser på begge kanter. Det ble så mye, og da kommer jo liksom de uenigheten om hvordan vi skulle ha det da. For det var mange familier som skulle samarbeide her. (...) Samtidig snakket vi dårligere og dårligere sammen han og jeg, det kan hende det har vært sånn hele tiden, men på et eller annet tidspunkt så skjønnte jeg at han forstår jo ikke meg. Han ser jo ikke hva jeg snakker om vi forstår hverandre ikke.

Begge forteller om uløste uenigheter som lå mellom dem. Merete forteller at hennes egen far reagerte på at hun og Lars hakket mye på hverandre og at det var mye dårlig stemning i

hjemmet deres. De forteller også om behov som ikke blir møtt. Merete forteller om et savn etter anerkjennelse av henne som forretningskvinne og mor. Lars forteller om et ønske om et felles prosjekt utenfor familielivet som han ikke blir møtt på.

5.3 Ofrer vi kvinners helse på likestillingens alter? – *funn 3*

I likestillingens blindsoner ligger det som aldri kan bli likt, biologien (Bjørnholt, 2021). Kroppene våre er ulike og det vises spesielt når kvinnen går gravid, under fødsel og barseltid. I denne perioden blir kvinners sårbarhet synlig. Faktoren kvinners helse er ikke like fremtredende som årsak til brudd hos alle informantene, men hos de det gjelder er kvinners helse en av hovedårsakene. Fire av informantene forteller om kvinnehelseproblemer i forbindelse med graviditet og barseltid. De forteller blant annet om utmattelse og desperasjon etter søvnmangel. Tre av kvinnene rapporterer også om psykisk og fysisk partnervold som startet i småbarnsperioden. Et par av mennene forteller også om lite søvn, men ikke om den samme desperasjonen. Kvinnene som forteller om kvinnehelseproblemer, hadde lite støtte i familie og nettverk. Jeg vil belyse dette med historiene til Ellinor, Dina, Fay og Gaute.

5.3.1 FAY OG GAUTE

Fay og Gaute er et tidligere par der jeg fikk intervjuet begge parter. Fay og Gaute fikk tvillinger sammen etter litt over et års samliv. Da de møttes, var begge suksessrike kunstnere og hadde mange like verdier. Fay kommer fra et annet land og har familien sin og mye av nettverket sitt i hjemlandet. Fay forteller at hun har to sønner fra før som Gaute tok seg godt av i starten, før forholdet til en av dem ble vanskelig og den andre flyttet til faren. Fay forteller om et skifte i forholdet etter de fikk barn sammen. Hun sier hun gikk fra å være et individ med sin egen verden og en spennende karriere, til å bli en utslitt husmor som stod å så på at mannens karriere tok av. Fay sier hun hadde registrert hvordan hennes egen mor visnet i husmor-rollen og forteller at det var et mareritt da hun så seg selv gjenoppleve mores skjebne. Fay og Gaute har to ganske ulike historier om sitt samliv. Fay forteller mye om barseltiden og hvor tung den var. Gaute snakker mest om tiden rett før bruddet da barna var større, og en del om samarbeidet og omsorgen for barna etter bruddet. Gaute trekker fram ulike personligheter og Fays trang til barnefri som grunner til bruddet. Fay beskriver barseltiden som en tid da kjærligheten mellom dem blir satt på prøve, og hennes tillit til Gaute blir brutt. Det er derfor interessant at Gaute mener at deres brudd ikke har noe med barnas alder å gjøre.

Etter barna kom forandret likestillingen seg. Det ble forventet at jeg skulle sette alt til side. Som min mor (...) Det var virkelig utfordrende fordi tvillingene var premature og forlangte mye oppmerksomhet. En av dem hadde kolikk i 3 måneder og jeg ammet dem begge, jeg var totalt utslitt. Det var et problem at mannen min ikke hjalp til med det partiske, som å stå opp om natten. Han våknet aldri om natten fordi han sover veldig tungt. Jeg husker en crazy episode da jeg ikke hadde sovet på flere dager og jeg holdt et hylende barn opp mot øret hans, og han våknet fortsatt ikke. Det er som en sovesykdrom. En gang våknet han og så på den skrikende babyen og sa «Alt går bra.» og så sovnet han igjen. Og jeg bare «AAAAAAHHHHH....» (...) Jeg var helt utslitt, jeg gjorde alt husarbeid og all husholdningshandel. Vi hadde ikke bil og jeg måtte dytte barnevognen med bæreposer opp bakken, og fikk ingen søvn. (...) I mitt minne var han veldig fraværende. Han er en veldig idealistisk person. Han tenkte selv at han var involvert, men jeg husker det ikke slik. Jeg var så utslitt at jeg mistet så mye vekt at jeg bare veide 50 kg. Jeg bare ammet og tørket gulp og hadde aldri noe hvile. (...). Det ble et problem at han ikke satt sine egne ting til side når vi hadde små barn. Jeg ble veldig sjalu og sint. (...) jeg er oppdratt i en juss-familie så rettferd og likestilling er viktig, og jeg ble påvirket av hvordan min mor hadde det.

Fays fortellinger står i sterk kontrast til Gautes utsagn om barsel og småbarns tiden.

Jeg tenker at din problemstilling ikke er så relevant i denne situasjonen, det var ikke så relevant med barnas alder eller hvor krevende det var. Det var mer krevende med to bleieunger enn to 5-6 åringer som var nysgjerrige og spurte og var mer aktive, det var mindre krevende. Barna var nok ikke årsak. Så det var nok mer våre personligheter som ikke var kompatible. (...) Jeg tror ganske bestemt at vårt brudd ikke hadde noe med småbarnsperioden å gjøre. For vi kom oss godt gjennom den verste kneika da de var mest krevende fram til de var 1,5 og litt etter det.

Gaute forteller at de sammen kom seg gjennom den slitsomme tiden med premature tvillinger og kolikk. Selv om det var tøft, gikk det fint. Han legger til at Fays trang til å feste utover i foreldreskapet, og at hun søkte seg vekk fra familielivet var en av hovedgrunnene til at det ble slutt mellom dem. Fay på sin side sier at hun opplevde seg alene om mye, og sveket av Gaute. Hun forteller at hun ikke opplever at Gaute tar på alvor hvor sliten hun var og spesielt

hva søvnmangelen gjorde med henne. Videre sier hun at Gattes fravær av emosjonell støtte og omsorg for henne satt spor i henne, og vekket en fiendtlig side i henne der hun bland annet «tok igjen» ved å nekte han sex eller annen intimitet.

5.3.2 ELLINOR

Ellinor møtte ekspartneren sent i 20-årene. De giftet seg og bestemte seg for å få barn. De trengte assistert befruktning i form av IVF for å bli gravide grunnet hans sædkvalitet. Ellinor forteller at hun ble skuffet og overrasket da hun oppdaget at selv om partneren var en pådriver til at de skulle bruke assistert befruktning var han lite villig til å støtte henne i prosessen. Hun forteller videre at eksen var borte to uker i strekk på en jobb langt unna, og hjalp henne lite i barseltiden når han var hjemme. Siden de hadde bosatt seg på en øy langt fra venner og familie sier Ellinor at hun ble svært isolert. Da datteren var ett år ble de uplanlagt gravide igjen. Ellinor forteller om uhelse og en rekke svik gjennom ekteskapet og valgte å bryte ut når barna var 2 og 3 år gamle.

Når du tar ut egg så er det en operasjon og du skal ha tilsyn 24 timer etterpå. Han kjørte meg bare hjem og dro på fest. Og der lå jeg i morfinrus og kunne ikke snakke for jeg var så ruset, det var kjempevondt fysisk. Jeg bare lå og gråt i 24 timer og kunne ikke røre meg.

Jeg var syk, og hadde feber, jeg følte meg kjempedårlig og hadde brystbetennelse. Jeg husker han bare kom inn og sprang på badet og tok vann i ansiktet og skulle videre på fest. Og da hadde han vært borte i 4 uker, jeg ba om han kunne være så snill å være hjemme og hjelpe meg for jeg trengte hjelp da. Det var sjelden jeg spurte om sånn så jeg følte at når jeg først spurte så burde han høre på meg. Og eldste barnet lå på gulvet på en stellematte foran meg og jeg satt på do og jeg husker at han bare tok henne opp og ristet henne skikkelig og sa «Du har en så jævlig udugelig møkka mor. Kan ikke du bare skrike i hele natt og holde henne våken!» (...) Da minstemann fikk kikhoste og hun sov hele dagen nesten og var våken fra klokka 01 til 04 på natta og jeg hadde jo en til på litt over et år og vi var jo på legevakten titt og ofte på nettene. Jeg var alltid alene og måtte ta med meg hun andre på litt over et år. Det var en halvtime å kjøre på vei til legevakten. Han var jo ikke hjemme og kunne ikke passe på det andre barnet. Jeg husker at jeg hadde ikke sovet på evigheter jeg var jo helt ødelagt og jeg

husker jeg ringte han da var på vei hjem og sa «Kan du være så snill å hjelpe meg når du kommer hjem den gangen her? Jeg har ikke sovet så nå kan vi velge om jeg blir innlagt på sinnssykehus eller begynner å røyke igjen.» Da svarte han bare «Gå og kjøp deg røyk du.» (...) og jeg husker han sendte meg link til Youtube med den sangen av Dolly Parton «I never promised you a rose garden.»

Ellinor følte seg lite verdsatt og elsket da hun ikke fikk hjelp når hun bad om det. Hun forteller at hun var å regne som en alenemor da han var så lite interessert i familien. Videre sier hun at eksen startet en affære mens hun opplever seg desperat, utslitt, isolert og utsatt for psykisk vold.

5.3.3 DINA

Dina forteller også at hun følte seg sveket. Det var Dinas eks som hadde mest lyst på barn, men når de hadde fått barn sier hun at hun opplevde at han ikke tok sin del av arbeidet det medførte, men satset mer på karriere og egentid enn tidligere. Dina og eksen var i starten av 20-årene da de møttes. Selv om de hadde vært sammen i flere år før de fikk barn, forteller Dina at hun ikke la merke til skjevheten i arbeidsfordelingen i hjemmet før de fikk barn. Etter at barna kom økte dessuten arbeidsmengden hennes betraktelig samtidig som helsen sviktet. Dina fikk store fysiske og etter hvert også psykiske plager av svangerskap og det krevende småbarns livet uten å bli møtt slik hun håpet. Dina forteller at hun følte seg svært alene og hadde ikke familie som kunne hjelpe til.

Jeg hadde gjort alt hjemme uansett fra før, men i tillegg deltok han ikke. Eldstemann var kolikkbarn og jeg tok alle våkenettene. Det var vel ikke så mye at ting forandret seg, men det var ble mer tydelig hvordan ting var. Det ble bare mye mer arbeid på meg fordi vi fikk barn. Jeg ble også syk. (...) Jeg tror jeg sjeldent hadde følt meg så alene før det. Innen vi fikk neste så var det en bedre periode for jeg hadde sagt tydelig at hvis vi skulle ha et barn til så måtte ting forandre seg, og så ble jeg gravid og da ble det enda verre enn før. (...) Begge graviditetene har kostet helsen min ganske mye. Jeg har stått helt alene i det begge graviditetene og barselperioden. Jeg hadde ikke noe stort støtteapparat, jeg er kanskje en person som alle tenker at er så sterk, men jeg klarer ikke helt å formidle at det går an å være begge deler. Med det siste barnet så gikk det bare noen uker så klarte jeg å rive av to leddbånd å få fraktur i kneet. (...) Jeg

har vært fysisk syk og så har det bikket om til om til å bli psykisk syk, og det var da jeg gikk. (...) Han har forlatt meg da jeg har vært så fysisk syk at jeg slitt med å holde meg på beina. (...) Og i tillegg alle våkenettene som jeg har tatt så kommer han og forstyrrer meg når jeg prøver å sove og så blir jeg kjempesint og sier at han må la meg være alene, men da begynner han å forfølge meg.

Dina forteller om eksens mangel på respekt for hennes helse. Han lot henne ikke hvile når hun trengte, og hånet henne når hun bad om hjelp, ved blant annet å komme med utsagn som «Å, skal du bli en sånn gravid...». Hun sier at han ikke tok hensyn til hennes fysiske eller psykiske uhelse i en sårbar situasjon som mamma for to små. Hun forteller at det vokste fram et raseri og en avsky for eksen i henne.

5.4 Si det da! Hvordan kan han forstå hvorfor hun er misfornøyd? – funn 4

Ingen av informantene, hverken kvinner eller menn forteller om tydelige arbeidsavtaler, eller om hvordan de kommuniserte rundt fordelingen av barneomsorgen. Det framkommer ikke at informantene lagde seg rutiner og avtaler rundt våkenetter og stell. Dialogene rundt fordeling av arbeidsmengden ser også ut til å være fraværende. Flere av mine mannlige informanter gav uttrykk for at de ikke forstod hvor fortvilet partnerne deres var i småbarnsperioden. I historiene til mine mannlige informanter er det flere som ikke ser hvorfor kvinnene plutselig blir klagete, sure, ikke vil ta imot romantiske gester, ta seg tid til paret, ha sex osv. I funn 3 leser vi hvordan Fay nekter Gaute sex da hun opplever seg utslitt og sveket. Burde kvinnene si tydeligere ifra om at de er misfornøyd? Burde mennene vært mer empatiske og omsorgsfulle? Hvem har ansvaret for å ta dialogen for arbeidsfordeling? Jeg har valgt eksemplifiserer denne problematikken med Brede og Christoffer.

5.4.1 BREDE

Brede møtte sin eks i 20-årene de var sammen i to omganger og fikk to barn sammen siste runde. Brede forteller at kjærligheten mellom dem var død og at han var misfornøyd med tilstanden til huset de bodde i, noe som førte til at han dro. På intervju tidspunktet er det 8 år siden det ble slutt og Brede forteller at han har reflektert mye over sin rolle siden da. Han

forteller at eksen ikke sa tydelig ifra den gangen og at han var uvitende over hvor mye det kostet henne å ta så stor del av ansvaret av barneomsorgen.

Jeg følte jo ikke at vi hadde noe kjærlighetsforhold de siste åra, så da ble det sånn det ble. Jeg ønsket å bryte ut. (...) Og vi hadde ingen romantisk buffer. Hun tok ikke imot mine romantiske gester med blomster osv. (...) Jeg tenkte vi skulle gi hverandre litt mer kjærlighet, et kyss når du kommer hjem fra jobb ikke sant. Det siste året sa vi ikke til hverandre at vi elsket hverandre. Det var ingen kjærlig berøring, ingenting. (...) Når kjærligheten og gnisten ble borte, det var nok den største årsaken til at jeg valgte å gå.

Med tanke på at jeg hadde mye og drev for meg selv, og så la jeg mye av ansvaret på henne. Så at hun ikke satt ned beinet og sa at sånn her kan vi ikke ha det, så ble det mye på henne da. (...) Det var veldig enkelt for meg at hvis jeg skulle på jakt eller hadde lyst til noe, så var det veldig enkelt for meg og bare la henne være barnevakt da. Det er klart at det gjorde jo noe med henne som person. Hun synes ikke det var noe gøy, men hun satt jo aldri ned beinet ikke sant. (...) Når vi gikk fra hverandre så var vi på familievernkontoret fordi at hun synes det var veldig vanskelig. Det var en periode da med overlevering i barnehagen hun ikke ville prate meg for hun mente at jeg hadde tatt så lite ansvar. Og da fikk kanskje jeg litt mer opp øynene og kanskje, på akkurat den biten der. (...) Jeg har forandret meg mye siden bruddet. Mye, veldig mye. Men grunnen til at jeg har forandret meg er mye min nye partners fortjeneste. Hun er jo en helt annen person enn min eks. Hun setter ned beina, hun sier ifra, jeg trengte kanskje litt grensesetting.

Jeg trivdes jo ikke så veldig godt der vi bodde. Vi bodde jo hovedhuset på gården der hun var fra jeg vil jo egentlig flytte jeg vil jo ikke bo der for det var jo et fryktelig dårlig hus, men hun skulle jo bo der på den gården hun ville jo ikke flytte på seg.

Brede forteller at huset de bodde i var rotete og råttent og at eksen ikke tok på alvor at han mistrivdes sånn i det. Han forteller at det var han som tok seg av renhold, og ønsket at hun også kunne bidra mer på husarbeidet. Brede var fortvilet over at eksen ikke virket interessert i

å prioritere romantikken dem imellom og dem som par. Han opplevde å ikke bli møtt på sine behov. Samtidig er han ærlig på at han heller ikke så hennes behov da de var sammen.

5.4.2 CHRISTOFFER

Christoffer sier han ennå ikke forstår hvorfor hans eks forandret seg og ville ende forholdet. De var sammen i hele 20 år og ventet en stund med å bli foreldre. Christoffer forteller i intervjuet at eksen jobbet i samme barnehage som barna, og at hun var mye alene med dem. Christoffer var opptatt med ny bedrift, klientmiddager og andre festlige tilstelninger. Eksen fikk tilbud om å bli med på festlighetene, men takket nei fordi hun ikke vil «bruke opp barnevaktgoder». Christoffer sier han tror at hun fikk en skikkelig 40 års krise der hun bare ville vekk fra alt og feste og være med nye venner, men han fikk ikke mulighet til å rette opp det som var vanskelig. Han forteller at de aldri har kranglet da begge er konfliktsky, og han fikk aldri vite hva som plaget henne før hun hadde bestemt seg for å bryte ut av forholdet. Når han ser tilbake på forholdet sier han at han skulle ønske at de tok en krangel i ny og ne og at de hadde kommunisert bedre.

Hun sto opp en dag og var et annet menneske enn det jeg la meg sammen med. (...) Og når jeg spurte om det så brøt hun egentlig sammen og begynte å gråte og sa at hun ikke hadde noen følelser lenger. (...) Hun forsvant på en måte litt ut. Hun tok noen psykologtimer for å ha noen å prate med. Jeg spurte om vi kunne ta familieterapi for eksempel, men det var ikke noe tema, for det var hennes hode det måtte ryddes i. (...) Jeg må ærlig innrømme at jeg skulle veldig gjerne hatt en sånn «det her er grunnen», sånn at jeg kunne jobbe med det senere, en som har hatt en sånn slags forløsende årsak istedenfor sånn som det er nå, at jeg bare er et stort spørsmålstegn. Det er vanskelig å slippe det og gå videre når jeg ikke vet helt til hvorfor det ble slutt.

Jeg har vært mye ute på middager og tilstelninger og sånne ting. Mens hun da har blitt sittende hjemme med ungene og jeg vil jo si at det er noe hun valgte selv, for hun sa alltid «gå du så blir jeg hjemme med barna» for hun vil ikke bruke opp barnevaktgodene på det der.

Christoffer forteller at han føler seg som et stort spørsmålstegn. Han skulle ønske at han hadde noe svar på hvorfor det ble brudd. Han forteller at han ikke fikk muligheter til å rette opp eventuelle feil han hadde begått og føler seg rådvill, da han fortsatt ønsket at de skal bli sammen igjen på intervjuetidspunktet.

6. Diskusjon

6.1 Likestilling i ideologi og praksis

Min data viser at det i mange tilfeller er ulikestilling i foreldreskapet som blir hovedgrunnen til brudd i småbarnsfasen. I ni av de ti bruddene jeg har fått innblikk i var skjev arbeidsfordeling og skjev ansvarstaking rundt familielivet et tema. Denne skjevheten var i de fleste tilfellene i kvinnens disfavør. Kari Moxnes (1990) snakker om samfunnets dobbelkommunikasjon som rammer kvinner. Kvinner får presentert idealet om det likestilte foreldreskapet, samtidig som det ikke er realiteten. Ifølge Moxnes fører dette gapet mellom diskurs og praksis til misnøye hos kvinner som i mange familier er like aktive i arbeidslivet som mannen. Diskursen om det likestilte foreldreskapet skaper en forventning til en «rettferdig deling» av barneomsorgen i hjemmet. Knut Oftung (2012) skriver at det likestilte foreldreskapet blir forfektet av samfunnet, gjennom både media og politikk.

I åtte av ti tilfeller er det kvinnene som går i min data. Dette samsvarer med tidligere forskning (Hansson & Ahlberg, 2016; Moxnes, 1990; Strizzi et al., 2020; de Graaf & Kalmijn, 2006) Kvinnene i min studie bryter ut av forholdet som følge av misnøye rundt mannens prioritering av tid og engasjement. Mannen i disse forholdene bruker langt mer tid på egeninteresse enn kvinnen. I fokusfortellingene leser vi at Julie og Henny savner mer engasjement fra mannen ovenfor familien, og at han bruker mye tid på egeninteresse. Både Julie og Henny forteller at de brukte mye tid med barna. Kenneth, Brede og Christoffer forteller alle at eksen ble mye alene med «barnepass» og tok mye av ansvaret for familielivet mens de selv pleiet hobby og jobb. Fay, Dina og Ellinor fortalte at brøken for familieansvaret blir svært urettferdig og at de følte seg sveket av mannen som på mange måter fortsetter som før, når de forteller at de var i en desperat situasjon.

Det å være kvinne og mor, er noe annet enn å være mann og far skriver Kari Moxnes (1990). Smedbys doktorgradsavhandling understøtter dette utsagnet fra 90-tallet, hun forteller at det i de fleste hjem er mor som sitter med hovedansvaret for familieorganiseringen og delegerer oppgaver. Mor tar det tredje skiftet som omhandler selve administreringen av hverdagen og krever en praktisk, emosjonell, sosial og moralsk bevissthet. Far gjør gjerne tildelte oppgaver, men er ikke like emosjonelt involvert og påkoblet i den grad at han «ser av seg selv» hva som

må gjøres, eller organiserer familiehverdagen i stor grad (Smedby, 2017). Smedbys avhandling har ikke hovedfokus på brudd slik denne oppgaven har, hun finner også at det er en ganske lik fordeling i det andre skiftet som omhandler husarbeid og barneomsorg. På dette området sammenfaller ikke hennes studie med mine data. Mine informanter beskriver en ulik fordeling av både barneomsorg, husstell og organiseringen av familielivet. Mange av kvinnene i min studie ser ut til å akseptere at de må gi opp egne interesser for å ta vare på barna, men etter en stund kjenner de på en ensomhet og et savn etter et større engasjement fra far. I Hansson og Ahlborgs studie forteller fedrene om for lite tid til egne hobbyer og trening, mens mødrene etterlyser mer familietid sammen og kjærestetid som par. Deres studie viser også at det er spesielt etter at et par får barn at tradisjonelle kjønnsroller blir mer synlig. Kvinnen opplever også at hun fort må bli den ansvarsfulle av de to og den som tar hovedansvaret for barneomsorgen (Hansson & Ahlborg, 2016).

Kari Moxnes (1990) skriver at kvinner og menn har ulikt syn på kjærlighet og hennes studie sier at det kan se ut som kjærlighet for menn er *å få være den de er og gjøre som de pleier*. Når mannen ønsker å få være den han er uten å måtte endre seg noe særlig, også etter at de har fått barn, vil dette kunne gå på bekostning av kvinnen som påtar seg en rekke nye omsorgs- og arbeidsoppgaver i større grad enn menn. Moxnes skriver at om det forventes at mor skal være med å forsørge familien på lik linje med far, kan ikke far la være å bidra like mye med barneomsorgen. Dette blir et viktig poeng når arbeidsmengden øker slik den gjør i småbarnsperioden. Kvinnene i min studie opplever at mannen driver med en type familieskuling, og det rokkes det ved forestillingen om likeverd i et romantisk forhold. Hele forholdet kan oppleves som en dårlig byttehandel. Om vi ser på bytteteoriens gjensidighetsprinsipp kan man si at det her ikke oppleves som likt byttes mot likt for kvinnene i min studie (Aakvaag, 2008).

Økningen i arbeidsmengde kan også fremheve en skjevhet i husarbeid som lå der tidligere, og som nå blir fremhevet med at kvinnen må gjøre mye mer. Når Kenneth forteller at han ikke ryddet så mye, men at han heller ikke var der til å rote så mye, kan det tolkes dit at han ikke så hvor mye mer husarbeid som krevdes da de fikk en baby. Julie forteller også at det irriterte henne at hun lagde all maten og gjorde det meste av husarbeidet. Dina forteller at det virkelig ble tydelig for henne at hun gjorde alt husarbeidet når barna kom, og at arbeidsmengden gikk

fra å være overkommelig til uoverkommelig. Brede på sin side forteller at han gjorde mer husstell enn eksen, men at han lot henne ta mye av ansvaret for barna, og prioriterte hobbyer og tid med venner.

Lars og Merete skiller seg ut i datamaterialet mitt. Begge hadde barn fra tidligere forhold før de ble sammen, og Lars er den eneste mannen som hadde barn fra før i mitt datamateriale. De er etter Moxnes definisjon en sammensatt familie og ikke en kjernefamilie. Merete og Lars forteller om likestilling rundt husarbeid. I Moxnes sine studier finner hun at sammensatte familier har en høy grad av likestilling i husarbeid og barneomsorg. Når mannen har vært delvis alene med barn i perioder etter forrige brudd har han lært mer om hva barneomsorg krever og bidrar derfor mer (Moxnes, 1990). Dette samsvarer også med Hennys partner som bidro i langt høyere grad med barneomsorgen etter brudd. Som Henny forteller kan det virke som han fikk mer ansvar og rom for å være pappa etter bruddet, og det hjalp på engasjementet rundt døtrene. Samtlige av mine mannlige informanter forteller om bevisste tanker rundt hvordan de skal være gode fedre etter bruddet. Fire av fem mannlige informanter forteller at de ble mer involverte og fikk en bedre følelsesmessig kontakt med sine barn når de ble delvis alenepappaer. Dette kan tyde på at når mannen slapp til av ønske eller nødvendighet, har han både hatt og tatt ansvar for barneomsorgen i mye større grad. I en rapport fra Bufdir i 2018 forteller fraskilte fedre at de har et nærere eller uendret forhold til sine barn etter brudd. (Sentio Research, 2018)

6.2 En gruppe må ha en felles forpliktelse

Et annet sentralt tema i min data er informantenes tanker om at familielivet er et felles prosjekt og at de sammen er en gruppe. Heap (1974) argumenterer for at det å danne grupper er noe iboende i mennesket. Det som kjennetegner familiegruppen er å ha et felles mål, om det er emosjonell støtte, anerkjennelse, økonomi eller andre mål. Om man ikke har et felles mål er man simpelthen ikke en gruppe. Dette felles målet skaper en tilhørighet og fellesskapsfølelse samtidig som det presser seg fram en forventning om gjensidighet. Alle må vise interesse for målet. Disse felles interessene og målsetningene tar blikket vekk fra aktørenes ulikheter og skaper de nødvendige emosjonelle båndene en gruppe trenger. Samtlige kvinnelige informanter med unntak av Merete forteller alle at de ikke opplever at eksen har den forpliktelsen til familielivet som de hadde sett for seg. De opplever at mannen

prioriterer mye egentid og er ikke veldig engasjert i fellesskapets mål. Dette fremkommer også i noen av mennenes historier. Kenneths eks klager over at han bruker mye tid og penger på bilhobbyen sin, som hun ikke anser som en del av familieprosjektet. Brede forteller også om eksen som etter brudd viste mistillit til han som far fordi han ikke hadde vist nok forpliktelsen til familielivet da de var sammen. Christoffer forteller at eksen ble mye alene hjemme med barna mens han dro på klientmiddager og lignende. Lars savner at Merete og han har et felles prosjekt sammen utenfor familielivet, men også at familielivet er et felles prosjekt for dem. Han forteller at de ble for fragmenterte med for få felles mål og interesser, de var ikke lengre en gruppe.

Teoretikeren Margareth Gilbert snakker om at en gruppe må ha en felles forpliktelse. Ideen om at familien er et fellesskap og et felles prosjekt sprekker når det andre gruppemedlemmet ikke har enn slik felles forpliktelse (Risjord, 2014). Teoretikeren Tuomela bruker begrepene *vi-modus* og *jeg-modus* når han beskriver hvordan gruppemedlemmer kan handle på vegne av gruppen eller på vegne av seg selv i gruppen. For å inneha et «*vi-modus*» må du indentifisere deg med gruppen, og hele tiden ha gruppens interesse først (Risjord, 2014). *Vi-moduset* blir utfordret av parten som setter karriere og egentid høyt på prioriteringslisten i den tiden da barna krever mye. Det kan tenkes at kvinnene i min data ikke opplevde at dette «*vi-moduset*» ikke stod like sterkt hos sine ekspartnere i småbarnsfasen. Noe som er likt mellom kjønnene er at alle informantene forteller på ulike måter at felles forpliktelse til familiegruppens mål var viktig for dem. Hva de anså som familien mål varierte. Om deres tanker om et felles mål var uttalt, eller om det var snakket om arbeidsfordelingen rundt barneomsorg kom ikke fram. Likevel er det tydelig at alle informantene hadde et ønske om at partneren skulle ha en tydelig forpliktelse til og interesse rundt samlivet.

6.3 Emosjonell støtte og anerkjennelse av behov

Nyere forskning fra Danmark viser at de psykologiske faktorene i et forhold er blitt viktigere enn noen gang. Mangel på emosjonell nærhet ser ut til å ha blitt en av hovedårsakene til brudd i Danmark (Strizzi et al., 2020). I Nederland har forskning over tid vist en draging mot relasjonelle og emosjonelle motiver for brudd. Det er i hovedsak kvinnene som bryter ut av forholdet, og siden hun ikke trenger å være sammen med mannen av nødvendighet, blir det

satt høyere krav til det emosjonelle båndet som grunn til å bli værende (de Graaf & Kalmijn, 2006).

I følge Heap (1974) vil ulikhetene i en gruppe bli mer synlige når det emosjonelle båndet i gruppen er svakt. Partenes ulikheter blir tydeligere når de opplever at den andre ikke anerkjenner ens behov eller gir emosjonell støtte. Heap skriver videre at individets frihet og gruppens interesser alltid vil stå i konflikt. For at dette skal gå sammen i harmoni fordrer det fleksibilitet i gruppen (Heap, 1974). Anthony Giddens (1996) har innført begrepet *pure relations*, rene relasjoner. I den mordene verden har vi har relasjoner til andre, ikke av nødvendighet, men av emosjonell avhengighet. Tillit og kjærlighet blir bærebjelken i det autonome og likestilte paret. Jeg finner ulike aspekter rundt behovet for emosjonell støtte og anerkjennelse på egne behov i min studie. Slik Giddens påpeker kan det tenkes at mine informanter ikke er knyttet sammen av tradisjon, guds frykt eller økonomi, men av en gjensidig emosjonell avhengighet. Kjærlighet og gjensidig tillit til at den andre er der for deg, ser deg og dine behov og hører deg, blir viktig. Det er ikke bare kvinnene i min studie som sier de savner emosjonell støtte i parforholdet. Mennene savner også emosjonell støtte, å bli møtt på sine behov, og å bli tatt på alvor for det som er viktig for dem. De ulike aspektene for emosjonell støtte og anerkjennelse av behov som kom fram i denne studien var blant annet; Merete som ville bli anerkjent som en god mor og stemor, Kenneth som savner emosjonell støtte og forståelse for hvor viktig hans mor er for han, Brede som vil bli hørt på sitt behov for å flytte, Lars som har behov for et felles prosjekt utenfor familielivet og Julies behov for erotikk.

6.4 Normer for familieliv og kommunikasjon

Normene for hva de ulike kjønnene skal bidra med inn i familielivet er blitt uklare i den moderne verden. Det forutsigbare, rigide og tradisjonelle er byttet ut med ansvar for egne valg, frihet og usikkerhet. Modernitetsteoriens forskere argumenterer for at de radikale forandringene fra kollektivismen til individualismen og kvinnefrigjøringen har sendt kjønnene inn i en krise og krig mot hverandre (Mulinari & Sandell, 2009). Mange av mine informanter hadde referanser til egen oppvekst på 70-80-tallet og snakket om kjernefamilie, fellesskap og harmoni i egne foreldres ekteskap. Mange av informantene ønsket denne type kjernefamilie kombinert med dagens likestillingsideal. Men normene for hva en mor, en far og hva en

familie skal være har forandret seg mye og blitt uklare. I boka *The normal chaos of love* skriver Beck- og Beck-Gernsheim om forhandlingsfamilien. Dagens par og familier støter til stadighet på ting som må forhandles på, da familien og samfunnet ser annerledes ut enn da de selv vokste opp. Normene er uklare, og demokratiet har flyttet inn i hjemmet. I tillegg står paret mer alene enn noen gang med oppgaven om å lage disse normene, da storfamilien og lokalsamfunnet ikke lengre kommer med retningslinjer på samme måte som før. Ekteparet Beck og Beck-Gernheim skriver at det å leve i en familie i dag krever langt større kommunikasjonsevner enn tidligere (Beck-Gernheim, 1995). Hvor mye tid skal far og mor bruke på familien? Hvor mye skal de gjøre sammen? Hvor mye skal barna bidra med?

Hanson og Ahlborg (2016) finner at god kommunikasjon er essensielt for opplevelsen av å være i et godt samliv. Moxnes (1990) skriver at flere av hennes mannlige deltakere så at ansvarsfordelingen var skjev, men legge skylden på kvinnene som burde mast mer på dem. Her kan man til dels dra linjer til Brede som lot eksen være «barnevakt» og syns hun burde «satt foten ned». Samtidig forteller han at han ikke forstod helt hvordan hun hadde det før etter bruddet. I min data forteller flere av mennene at kvinnene ikke sa ordentlig ifra om vanskene de kjente på. De sier at de ikke visste at kvinnene hadde det så tøft i småbarnsperioden, og at de ikke fikk en god sjanse til å gjøre noe med det. Det kan også virke som om mennene ikke var klar over hva skeivfordelingen i arbeid gjorde med kvinnene. Både Brede og Christoffer ønsket mer tydelighet og klare retningslinjer for hvordan de skulle være gode partnere og fedre. Som jeg skrev om i avsnittet om gruppeteori kom det ikke fram fra noen informanter at de hadde snakket om felles mål for familien, eller tanker rundt arbeidsfordelingen av husarbeid og barnestell.

Henny har helt ulike forventninger til eksen som sosial forelder kontra far for egne barn. Hun forteller ikke noe om kommunikasjonen rundt deres felles mål når de får barn sammen. Hennes tanker om likestilling rundt barneomsorg, virker nokså annerledes enn hans tanker om å ivareta jobb og økonomi. Henny blir også oppsatt på å utføre ting på sin måte og slipper ikke eksen helt til, selv om hun ønsker at han var mer aktiv. Vi kan dra paralleller til Julie som også utførte store deler av husarbeidet alene, fordi det ble mindre sjanse for konflikt enn om hun protesterte.

Kari Moxnes (1990) skriver at det krevers enda bedre og mer kommunikasjon i den sammensatte familien. Lars og Merete strever mye med kommunikasjonen. Normene for hva voksne og barn skal bidra med i deres familie er uklare. Samtidig vet de ikke helt hvem som skal iredesette hvilke barn eller hvordan. Merete prøver å passe inn i en sosial foreldrerolle hun ikke trives i, hun påtar seg mye ansvar for oppdragelsen av stebarna, men har lite makt. Det er deres biologiske foreldre som har den påvirkningen, og forholdet mellom henne og de sosiale barna skjærer seg. Lars har forventninger til hvordan Merete skal være som kvinnen i huset uten at han helt får kommunisert dette tydelig. Han vil ha mer hjelp til barna sine, samtidig som han ønsker at hun skal ha et felles prosjekt med han utenfor foreldreskapet. Det er interessant å se hvordan Meretes prioritering av karriere er med på å ødelegge forholdet. Hvilke forventninger ligger til henne som mor?

Anthony Giddens (1996) *pure relations*, rene relasjoner, handler som tidligere nevnt om det moderne menneskets emosjonelle og ikke praktiske avhengighet til hverandre i våre relasjoner. Her er biologiske barn et unntak fra rene relasjoner, da de er avhengige av oss og med oss av nødvendighet. Når Giddens snakker om rene relasjoner, kan man tolke det dit at forholdet mellom sosial forelder og sosialt barn/særkullsbarn er en ren relasjon som likevel er litt udefinert. Barna er i mindre grad avhengig av den vokse, og de biologiske båndene er fraværende. Forholdet må bygges opp lik en hvem som helst annen relasjon i den moderne verden. Kari Moxnes skriver at forventningene til en sosial forelder ikke må forveksles med forventningene til en biologisk forelder. De har en annerledes voksenrolle enn noen annen voksen i barnas liv. Her stilles det i realiteten høyere krav til sosiale mødre enn til sosiale fedre (Moxnes, 1990). Hos mine informanter forventet biologiske kvinner med særkullsbarn lite av sin nye partner. Verken Lars eller Merete snakker om forventningene til Lars som sosial forelder til Meretes særkull barn. På den andre siden snakker begge mye om forholdet mellom Merete og Lars særkullsbarn. Merete har forventninger fra både Lars og seg selv i hvordan hun skal håndtere rollen som sosial mor. Lars og Merete bruker begge begrepet kjernefamilie flere ganger i intervjuet. Moxnes skriver at en av de største feilene sammensatte familie gjør er å følge kjernefamiliemodellen. En sammensatt familie vil aldri bli lik en kjernefamilie og ønske om å være slik vil føre til mye skuffelse (Moxnes, 1990).

6.5 Menn uten manus

Forventingene til farskapet og normene rundt dette har forandret seg mer enn noe annet i familiesosiologien de siste årene (Perel, 2021). Det nye farsidealet blir ikke modellert av tidligere generasjoner, og i mange tilfeller heller ikke hensyntatt i arbeidslivet. Mange menn står uten manus for hvordan de skal utøve farskapet på en tilfredsstillende måte. Knut Oftung (2012) problematiserer at menns heltids- og overtidarbeid har fått for liten plass i likestillingsdebatten. Han skriver videre at det er flest menn som er selvstendig næringsdrivende. Dette vil naturlig nok gå på bekostning av familieliv. Flere av mine mannlige informanter var selvstendig næringsdrivende. Med ansvar for kunder, drift og økonomi i firmaet, kan det bli vanskelig å få øye på hvor mye en trengs på hjemmebane i tillegg. Oftung skriver også at de fleste menn i dag er en «hjelpetil-pappa» der de bidrar til felleskapet, men ikke like mye som mor, og helst etter instruksjoner fra mor (Oftung, 2012). Samfunnsdiskursen har hatt en sterk dreining de siste tiårene mot det likestilte foreldreskapet. I dette ligger det at menn ikke bare skal bidra i hjemmet og med barna sine, dette bidraget skal komme av en indre motivasjon og sitt eget høye ønske (Faircloth, 2014a). Mannen står derfor i fare for å motta en rekke ulike signaler om hvordan han skal være far. Noen signaler går på å forsørge familien og ha en god bedrift som selvstendig næringsdrivende, andre signaler går på at hjemmet og barneomsorgen er kvinnenens domene der han skal hjelpe til, og lystre beskjeder fra mor som har oversikten. Og så er det signaler om at far skal være emosjonelt påkoblet, ha en brennende indre motivasjon for farskapet og være fullstendig likestilt mor.

Samtidig som vi krever mer av hverandre som foreldre og partnere, kan det virke som kravene til øvrig familie har blitt mindre. Storfamilien og lokalsamfunnet har trukket seg mer ut, og kjernefamilien står nokså alene (Beck-Gernheim, 1995). Slik Christoffers eks sa, ville hun ikke «bruke opp barnevaktgoder» og ble derfor mye hjemme alene med barna mens han var ute. Menn har også fått mye større ansvar for kvinners helse i baby og småbarnsperioden noe jeg vil utdype i punkt 6.6 (Eberhard-Gran et al, 2003). Gaute ser ikke ut til å ha fått med seg hvor mye Fay trengte han i barselperioden. Kenneth og Brede prioriterer hobbyene sine uten å være klar over hva partnerne forventer av dem som fedre. Men man kan spørre seg hvem som har ansvaret for å ta initiativet til og opprettholde kommunikasjonen rundt normer og foreldreskap.

6.6 De fysiske aspektene ved småbarnsfasen

Noen av årsakene til samlivsbrudd i småbarnsperioden kan være konsekvensene av store belastninger på kvinnen i barselperioden. I Hansson og Ahlborgs studie finner de at kvinner beskriver tretthet og utslitthet i småbarnsperioden oftere enn menn (Hansson & Ahlborg, 2016). Barselomsorgen har blitt kraftig nedrustet de siste tiårene, og støtteapparatet nybakte mødre har rundt seg i dag er i mange tilfeller forsvinnende lite. Samtidig er dette temaet lite adressert i likestillingsdebatten og familiesosiologien (Eberhard-Gran et al., 2003). I tilfeller der barselperioden går utover kvinnens helse er hun ekstra avhengig av mannen, spesielt om egen familie ikke er tilgjengelige for fysisk hjelp og støtte. Om mannen ikke klarer å støtte henne vil det kunne oppstå et parforholdstraume. I min studie forteller noen av kvinnene at hun opplevde seg sveket i en desperat og sårbar situasjon. Ifølge Sissel Gran kan man kalle dette et parforholdstraume. Dette parforholdstraumet vil ikke bli glemt, men gnage på paret dersom det ikke blir gjort reparasjonsarbeid (Gran, 2016a). Man kan spørre seg hvor stort press mangelen på statlig oppfølging i denne sårbare tiden setter på parrelasjonen. Kvinnene som i de fleste tilfellene av biologiske årsaker blir den som bærer den største byrden, er også de som ender forholdet når de er kommet over den vanskeligste tiden. Dette kan vi se i historiene til Dina, Ellinor og Fay. Disse informantene forteller detaljerte episoder om hendelser der de opplever seg sveket. Barseltiden er på ingen måte glemt. Det kan tenkes at disse episodene gav paret et slik parforholdstraume. Disse kvinnen hadde lite nettverk rundt seg, og var overlatt til sin partner for å gi dem den støtten de trengte.

I relasjoner med partnervold, oppstår volden i mange tilfeller når kvinnene er i den sårbare situasjonen med å gå gravid og i barseltid (Bjørnholt, 2021). Tre av mine kvinnelige informanter fortalte om psykisk og fysisk vold som startet nettopp i denne perioden. Når man ser dette sammen med at kvinner generelt får lite oppfølging i barselperioden og disse kvinnene har en hovedstøtteperson som utøver vold mot dem, befinner de seg i en umulig og alvorlig situasjon. Som Per Isdal (2012) definerer vold ligger det mye makt hos voldsutøver. Det at kvinner er i en spesielt sårbar situasjon i barseltiden vil gjøre det enda lettere å få makt over henne.

7. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg forsket på hva partene i et tidligere samliv oppgir som hovedgrunnene til brudd i småbarnsperioden i et familieliv. Min data er basert på heterofile par med vestlig bakgrunn i Norge i dag. Jeg har gjort en kvalitativ studie med 12 dybdeintervjuer av menn og kvinner som har gjennomgått samlivsbrudd i småbarnsperioden. Jeg har valgt et fenomenologisk forskerperspektiv og sett etter hva informantene selv peker på som grunner til brudd. Fire av informantene var tidligere partnere, så jeg har behandlet i alt ti brudd. Fire av informantene hadde særkullsbarn og åtte av informantene ble foreldre for første gang i det aktuelle samlivet. Det var kvinnene som tok initiativet til bruddet i åtte av de ti samlivene, dette er en kjønnsforskjell som blir gjenspeilet i tidligere forskning.

Svaret på mitt forskerspørsmål er hovedsakelig at kvinner i min data opplever misnøye i parforholdet i småbarnsperioden grunnet skjev arbeidsfordeling rundt barneomsorg og til dels husarbeid. Dette er en av hovedgrunnene til at mine kvinnelige informanter velger å bryte ut av forholdet. Den moderne families uklare normer for hva en mor og en far skal bidra med inn i et parforhold med barn kan også være med på å skape konflikt og forventningsbrudd i en nybakt familie. Spesielt normene rundt det likestilte foreldreskapet og farsrollen har de siste tiårene endret seg raskere enn det mange menn har klart å omstille seg til. Det har for mange par blitt en kløft mellom diskursen i samfunnet og praksis. I forskning på samlivsbrudd finner man mange eksempler på at det er spesielt kvinnene som blir frustrerte. Disse kvinnene forventer at mannen skal prioritere familielivet først og at han skal ha et eget ønske om det. Hvis flere menn ønsker å leve som de pleier å få være den de er uten å forandre seg stort i småbarnsperioden, kan dette gir økt press på kvinnen. I slike tilfeller kan hennes arbeidsmengde blir noe hun opplever som urettferdig stor. Fars hobbyer og glede i å lykkes i sitt arbeid er viktig for mange menn. Fedre fra tidligere generasjoner hadde et rikt liv utenfor familien også i småbarnsperioden. En stor forskjell er at disse ferdene hadde koner som generelt sett hadde flere å lene seg på i småbarnsperioden, og var dermed ikke like avhengig av sin manns tilstedeværelse og støtte. Eberhard-Gran et. al. (2003) skriver at kvinner har faktisk aldri har fått så lite hjelp og støtte av lokalsamfunnet, venninner og øvrig familie som nå, og dette legger mye mer press på kvinnen og ansvar over på mannen enn før. I dag står paret mye mer alene om barneomsorgen.

Min studie viser at det kan bli vanskelig at mannen få «være som han er og gjøre som han vil», og samtidig ha en fornøyd partner i småbarnsperioden i Norge i dag. Mannens egentid vil i flere tilfeller gå på tvers av likestillingsidealet dagens kvinner blir forespeilet, og dette kan skape forventningsbrudd. Samtidig ser vi at skiftet fra å være et barnløst par til å bli foreldre sammen er større en noen gang i historien (Moxnes, 1990). Når kvinnen føler seg sveket eller alene om familieansvaret kan det emosjonelle båndet mellom dem bli skadet. Hun kan oppleve at de ikke lenger er en familiegruppe, og at hun tar ansvaret for familielivet alene. Det kan oppleves som om mannen ikke oppfyller forpliktelsene til familiegruppen. Moxnes (1990) bruker ordet *familieskulking*. Siden kvinnene ikke lengre er økonomisk avhengig av mannen og skilsmisse er normalisert, har hun alle muligheter til å gå.

En annen viktig faktor til brudd er dårlig kommunikasjon. utfordringer med kommunikasjon mellom paret henger også sammen med at kravet for kommunikasjon har økt. Nå har demokratiet flyttet inn i stuen og rollene er mer utydelige enn før. Derfor må paret finne ut det meste selv uten tidligere generasjoners modellering. Hver forhandling paret skal igjennom er en mulig kilde til konflikt. Slike forhandlinger om ansvarsfordeling og roller hadde tidligere generasjoner langt mindre av (Beck-Gernheim, 1995).

Hvis svaret på å forebygge konflikter og brudd i småbarnsperioden ligger i mannens vilje til endring, kan man se at dette er mulig. Min data viser at far kan bli mer emosjonelt engasjert og få et indre engasjement til farskapet. Han kan organisere familielivet og være mer fysisk til stede for barna. Flere av mine informanter forteller at mannen ble mer involvert etter samlivsbruddet. Når alene- eller deltids pappaen fikk ansvaret deler av tiden, fant han ut hvordan han skulle drive hjemmet med barna. Fedrene i min studie sa også at de har fått et nærmere forhold til barna, og er mer opptatt av å være tilstedeværende fedre etter brudd.

8. Implikasjoner til praksis

Funnene fra min data kan være nyttige for alle som driver familiebehandling, det være familievernet, barnevernet, helsestasjoner og andre steder som veileder familier eller har familieterapi. Min data peker på at normene for hvordan en mor og en far skal være er mer utydelig enn før. Sammen med den fremtredende likestillingsdiskursen og tanker om det likestilte foreldreskapet trenger småbarnsforeldre mer enn noen gang hjelp til å få til god kommunikasjon. Forventningene partene har til seg selv og hverandre kan være lurt å avklare. Samtidig bør det poengteres at spesielt farsrollen har gått gjennom en stor forandring de siste tiårene og mange menn har ikke hatt forbilder eller blitt modellert den nye papparollen som mange kvinner forventer at de skal ta. Ifølge mine funn forteller flere fedre at de ikke var klar over hvor mye merarbeid det ville si å få en baby og hvor stor belastning det er på kvinnekroppen å gå gjennom svangerskap, fødsel og barseltid. Det bør kommuniseres at dersom far ikke klarer å sette egentid til side en periode vil dette påføre mor svært store belastninger og kan føre til konflikt og brudd. Han bør bli klar over at hun trenger han og at denne perioden av foreldreskapet blir tung å dra alene. Kommunikasjon med og til øvrig familie kan også være nyttig å trene på. Hvordan kan øvrig familie gi avlastning til paret? Hvor mye støtte og hjelp bør og kan man be om? Foreldrene kan også trenge hjelp til å systematisere og lage rutiner for hvem skal gjøre hva og hvor mye? Det er naturlig å fordele arbeid å lage rutiner i arbeidslivet spesielt steder med stort arbeidstrykk, men det kan vise seg at dette ikke er like naturlig i privatlivet. Hva den enkelte trenger av emosjonell støtte og hvilke behov det blir viktig å bli sett på, kan også være noe som har blitt underkommunisert. Her kan familieterapeuter og andre helsefagarbeidere hjelpe paret med å være tydelige ovenfor hverandre.

Funnene mine har også vist at kvinner står mer alene enn før i den sårbare småbarnsperioden med mindre tilgang til familie og venner som er hjemme med barn. Dette er noen av følgene av individualist samfunnet, urbanisering og at mange kvinner er ute i arbeidslivet. I skrivende stund har media gitt en del oppmerksomhet til barselomsorgen som har blitt nedrustet, og det skrives debattinnlegg om hvordan barselomsorg blir sett på som en utgiftspost, og hva denne holdningen gjør med omsorgen til barselkvinnene. Bevegelser som #Barselopprøret protesterer kraftig på denne nedrustingen. Terapeuter og helsepersonell kan også se etter om det ligger et parforholdstraume i relasjonen mellom foreldrene. Hvis kvinnen har følt seg

sveket av partneren i barselperioden, kan hun fortsatt bære på et sinne rundt dette som trenger forsoning og opprydding.

Terapeuter og helsepersonell kan også være oppmerksomme på den normmangleproblematikken sammensatte familier står i. Her kan likestillingen mellom partene i heterofile forhold være stor, men normene for sosiale foreldre er enda mer utydelige enn normene for biologiske foreldre. I fraværet av biologiske og emosjonelle bånd vil det bli unaturlig å følge malen for biologiske foreldre og deres barn når sosiale foreldre forholder seg til partnerens særkullsbarn. Kari Moxnes (1990) sier at sammensatte familiene gjør en stor feil i å følge ofte denne «malen» for kjernefamilien. Forholdet mellom sosial forelder og sosiale barn og deres roller bør tematiseres i en familierapissetting. Flere avklaringer til forventninger i en sammensatt familie kan minske misforståelser og konflikt.

Referanser

- Beck-Gernheim, U. B. (1995). *The normal chaos of love*. London: Polity press.
- Bjørnholt, M. (2021). I skyggen av likestillingen - voldsutsatte mødre i Norge. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1-18.
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2018). *Doing interviews*. London: SAGE Publications Ltd.
- Dalen, M. (2013). *Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- de Graaf, P., & Kalmijn, M. (2006). Divorce motives in a period of rising divorce: Evidence from a Dutch life history survey. *Journal of family issues*, 483-505.
- Eberhard-Gran, M., Nordhagen, R., Heiberg, E., Bergsjø, P., & Eskild, A. (2003, 12 18). Barselomsorg i et tverrkulturelt og historisk perspektiv. *Tidsskriftet den norske legeforening*.
- Faircloth, C. (2014a). Intensive fatherhood? The (un)involved dad. I E. Lee, J. Bristow, C. Faircloth, & J. Macvarish, *Parenting Culture Studies* (ss. 184-199). London: Palgrave Macmillan.
- Faircloth, C. (2014b). Intensive parenting and the expansion of parenting. I E. Lee, J. Bristow, C. Faircloth, & J. Macvarish, *Parenting Culture Studies* (ss. 25-50). London: Palgrave Macmillan.
- Furu, I. (2016). *Husmorboka*. Oslo: Humanist forlag.
- Giddens, A. (1996). *Modernitet og selvidentitet : selvet og samfundet under sen-moderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Gran, S. (2016a). *Kjærlighetens tre porter*. Oslo: Aschehoug.
- Gran, S. (2016b). *Det er slutt*. Oslo: Aschehoug.
- Hansson, M., & Ahlberg, T. (2016). Factors contributing to separation/divorce in parents of small children in Sweden. *Nordic psychology*, 40-57.
- Heap, K. (1974). *Gruppeteori for sosialarbeidere : en innføring*. Kragerø: Universitetsforlaget.
- Hydén, M. (2001). Forskningsintervjun som relationell praktik. I H. Haavind, *Kjønn og fortolkende metode* (ss. 130-154). Oslo: Gyldendal .
- Isdal, P. (2012). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Jenssen, D., Kjørstad, M., Seim, S., & Tufte, P. A. (2020). *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag*. Oslo: Gyldendal.
- Johannessen, L. E., Rafoss, T. W., & Rasmussen, E. B. (2019). *Hvordan bruke teori?* Oslo: Universitetsforlaget.

- Johnsen, A., & Torsteinsson, V. W. (2015). *Lærebok i familierapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kristiansen, G. H. (2018, 2 27). *Kvinner med barseltraumer må ikke overlates til psykiatrien*. Hentet fra sykepleien.no: <https://sykepleien.no/meninger/innspill/2018/02/kvinner-med-barseltraumer-ma-ikke-overlates-til-psykiatrien>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview; introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzel.
- Magnusson, E., & Marecek, J. (2015). *Doing interview-based qualitative research, A learner's guide*. Cambridge: Cambridge university press.
- Moxnes, K. (1990). *Kjernesprengning i familien? : familieförändring ved samlivsbrudd og dannelse av nye samliv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mulinari, D., & Sandell, K. (2009). A Feminist Re-reading of Theories of Late Modernity: Beck, Giddens and the Location of Gender. *Critical sociology*, 493-507.
- Nyheim Solbrække, K., & Aarseth, H. (2006). Samfunnsvitenskapenes forståelser av kjønn. I W. Mühleisen, & J. Lorentzen, *Kjønnforskning : en grunnbok* (ss. 63-72). Oslo: Universitetsforlaget.
- Oftung, K. (2012). Script for farskap – en utfordring for skilte fedre. I A. L. Ellingsæter, & W. K. (red.), *Velferdsstatens familier : nye sosiologiske perspektiver* (ss. 309-327). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Perel, E. (2021, 08 16). "The drive" 172. Esther Perel: The effects of trauma, the role of narratives in shaping our worldview, and why we need to accept uncomfortable emotions. (P. Attia, Intervjuer)
- Risjord, M. W. (2014). *Philosophy of social science : a contemporary introduction*. New York: Routledge.
- Røthing, Å., & Aarseth, H. (2006). Kjønn og familie. I J. Lorentzen, & W. Muhleisen, *Kjønnforskning en grunnbok* (ss. 169-176). Oslo: Universitetsforlaget.
- Samoilow, D., & Middelborg, J. (2017). Å arbeide med vold i parterapi. I O. Ness, *Håndbok i parterapi* (ss. 155-168). Bergen: Fagbokforlaget.
- Sentio Research, N. (2018, mars 22). *Foreldrerollen - En undersøkelse om foreldrerollen med fokus på fedre*. Oslo: Bufdir. Hentet fra bufdir.no: https://bufdir.no/Familie/Aktuelt/Arkiv/2018/Ny_undersokelse_om_foreldrerollen_med_fokus_pa_fedre/
- Smedby, K. W. (2017). LIKESTILLING I DET TREDJE SKIFTET? *Doktorgradsavhandling*. Trondheim: NTNU.
- Solvang, P. K. (2020). Sosialkonstruksjonisme. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim, & P. Tufte, *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (ss. 248-271). Oslo: Gyldendal.
- Strizzi, J. M., Sander, S., Ciprić, A., & Hald, G. M. (2020). "I Had Not Seen Star Wars" and Other Motives for Divorce in Denmark. *Journal of sex & marital therapy*, 57-66.

- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2020). Fenomenologiens mange ansikter. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim, & P. Tufte, *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (ss. 103-137). Oslo: Gyldendal.
- Walther, S. (2016, 10 30). *Dagsavisen*. Hentet fra <https://www.dagsavisen.no/demokraten>: <https://www.dagsavisen.no/demokraten/nyheter/2016/10/30/flere-smabarnsforeldre-i-ostfold-skiller-lag/>
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Aase, T. H., & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter. Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1: Intervjuguide og informasjonsskriv til informanter

INTERVJUGUIDE

Forskerspørsmål:

Hva peker partene i et samlivsbrudd med små barn på som avgjørende grunner for bruddet?

1. Startpunkt: informere om forskningsprosessen, gå gjennom samtykke, informantens rettigheter, hvordan samtykke kan trekkes tilbake, anonymitet osv.

Kan du fortelle litt om deg selv, alder, hvor du kommer fra, yrke, interesser? Hvilke tanker du har rundt dette intervjuet?

-Hvor lenge siden det er dere gikk fra hverandre?

-Var dere var enige om bruddet?

2. Hvor lenge siden er det du ble kjent med din ekspartner?

- La oss starte med tiden før du traff han/henne, hvilke tanker hadde du forhold og familie da?
- Hvilke elementer fra din egen oppvekst tror du har formet ditt syn på familieliv? Var det noe du ønsket å ta med deg videre? Var det noe du ikke ønsket å ta med deg videre?
- Hadde du noen lange forhold bak deg? Hvordan hadde disse forholdene formet ditt syn på parforhold? Var det noe du visste du ønsket/ikke ønsket i et parforhold?

3. Hvordan var den første tiden som par? Var det noe som var spesielt viktig for deg?

- Hvordan var den første tiden som småbarnsforeldre? Var det noe i deres samspill som forandret seg? Hva var de største forskjellen du kjente på mellom å være barnløst par og småbarnsforeldre?

- Hva betød det for deg at din partner var engasjert i foreldreskapet denne perioden?
 - Hvilke forventninger ble innfridd? Hvilke ble ikke innfridd?
 - Kan du fortelle litt om øvrig familie og hvilken rolle de tok da dere fikk barn?
4. Hvordan endret intimitet og romantikk seg fra dere var barnløse til dere fikk barn?
Hvordan var det for deg?
- Hvordan opplevde du deg tiltrukket av din ekspartner gjennom samlivet deres, fra start til slutt? Hva tror du kan ha forårsaket denne endringen/ hva gjorde at dette ikke forandret seg tror du?
5. Hvilke felles mål og verdier hadde dere for familielivet deres? Merket du at dere også hadde noen ulike mål og verdier?
- Hvilke likheter og forskjeller opplevde du at det var i deres oppdragerstil?
6. Kan du huske når de første store uenighetene dukket opp? Var det noe du savnet i familielivet? Når kjente du på gode følelser i samlivet? Når kjente du på vonde følelser i samlivet?
7. Hvordan påvirket deres individuelle verdener med jobb, venner og hobbyer samlivet deres?
8. Endret samspillet seg mellom dere ettersom barna ble større? Begynte dere å kommunisere på en annen måte etter hvert utover i samlivet? Hvordan?
Kommuniserer dere annerledes i dag?
9. - Hva var det i deres samspill som var godt for familien? Hva var det i deres samspill som ble en utfordring for familien?

10. Hvordan påvirket økonomi samlivet deres? Hvordan påvirket timeplaner og logistikk samlivet deres? Hvordan delte dere husarbeidsoppgaver før og etter dere fikk barn?

11. Kan du fortelle litt om graden av tillit til din ekspartner i dag? Hva setter du pris på ved samarbeidet deres? Hva tror du din eks setter pris på ved deres samarbeid? Hvordan løser dere spørsmål om økonomi og logistikk nå i forhold til da dere var sammen?

12. Hvordan håndterer barna sin nye livssituasjon? Hvordan håndterer du å se barna dine mindre? Hvordan opplevdes den nye livssituasjonen rett etter bruddet kontra nå? I hvilken grad føler du at du har landet i avgjørelsen deres om å gå fra hverandre?

13. Hvordan har du forandret deg fra da dere var sammen til nå?

14. Har du ny partner? Har din eks ny partner? Hvordan påvirker dette deres samarbeid?

15. Hvordan er stemningen mellom dere i dag? Hva vil du ta med deg videre som nyttig lærdom dersom du skulle gått inn i et nytt forhold/ i ditt nye forhold?

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Samlivsbrudd med små barn- Hvorfor ble det sånn?” ?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne mer ut av hvilke grunner partene i et samlivsbrudd der det er små barn involvert mener er av betydning for bruddet. Forhåpentligvis kan større forståelse rundt disse grunnene gi familierapeuter og andre som jobber med samlivsbrudd innsikt i hvordan man kan hjelpe til å forhindre brudd, eller gjøre prosessen etter bruddet så skånsom som mulig for alle involverte. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Denne oppgaven er en masteroppgave under OsloMets masterstudium i sosialfag, familiebehandling. Bufetat meldte i 2016 at 65 % av de som kommer til mekling om samvær har barn under 6 år. Dette syns jeg er både viktig og interessant på samfunnsnivå og i sosiologisk lys. Det er flere samlivsforskere som mener at man blir bedre rustet til sitt neste samliv hvis man tar lærdom fra sitt forrige samliv og dets utfordringer. I dagnes moderne samfunn står vi ovenfor nye utfordringer i familielivet enn før. Har noen av disse utfordringene nok slagkraft til å ende et samliv. Hva er grunnen til at to mennesker som i utgangspunktet ønsker å bygge et liv sammen velger å gå fra hverandre så tidlig i prosessen? De fleste som har barn vil si at småbarnsperioden er en krevende tid, men har den blitt mer krevende? Man kan lese om såkalt «intensive parenting», individualismesamfunnet som går på bekostning av samholdet og velferdsstaten som både hjelper og svekker familiebånd. Vi har kjønnsmonster i ending, forventninger i endring og en besteforeldrerolle som har forandret seg ganske mye. Urbanisering og krav om to-inntekt husholdninger samt et bilde av en vellykket familie som kan være vanskelig om ikke umulig å oppnå.

Tåler vi mindre enn før, eller er det samfunnet og tiden vi lever i som gjør småbarns tiden vanskeligere enn tidligere? Står vi altfor alene som kjernefamilie? Stiller vi for høye krav til oss selv og til partneren vår? Er det for lett å gå fra hverandre? Hva skjer med oss når vi går fra barnløse til foreldre? Hvordan påvirker verdiene våre og vår egen oppvekst vårt foreldreskap? Her er det mye å undersøke. Samlivsbrudd koster staten hvert år store summer til stønader, meklingskostnader og i verste fall rettsaksomkostninger. Og den emosjonelle belastningen for alle involverte er enorm.

Albert Einstein sa: “Galskap er å gjøre det samme om og om igjen, og forvente et helt annet resultat”.

Formålet med dette prosjektet er å undersøke måter småbarnsfamilie livet kan være godt på, ved å lære av erfaringer gjort i et samliv som ikke holdt så lenge som ønsket.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervju skilte norske foreldre, de som akkurat har gått fra hverandre. Jeg ønsker å intervju foreldre som gikk fra hverandre når det eldste barnet var maks 6 år. Siden du passer inn i denne kategorien har du blitt spurt om å delta. Det er heller ikke mange år siden bruddet, noe som er viktig for undersøkelsen da den skal ta tempen på samtiden. Det er i alt 10 informanter både kvinner og menn som er med i denne undersøkelsen. Jeg ønsker å intervju personer der bruddene har mild til middels grad av konflikt, med andre ord det er ikke snakk om tap av omsorgsrett, rettsaker, besøksforbud ol.

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta i denne undersøkelsen innebærer å være med på et intervju og en kortere oppfølgingssamtale. I hovedsak et intervju på 1-1,5 timer av typen livsløpsintervju der jeg spør om hele ditt samliv og foreldreskap. Intervjuet vil inneholde spørsmål der du sammenligner livet før og etter barn, kommunikasjonen dere imellom, øvrige families støtte, og hvordan jobb, økonomi, husarbeid, fysisk og emosjonell intimitet, verdier mm. påvirket forholdet deres før og etter barn og før og etter bruddet. Jeg vil også kontakte deg litt etter intervjuet er transkribert for å høre om det er noe du ønsker å tilføye intervjuet, eller redigere, og så er det ikke umulig at jeg har noen spørsmål til dine svar som jeg ønsker svar på for å forsikre meg om at jeg har forstått deg rett. Ofte kan det bli satt i gang tanker etter intervjuet som gjør at man kommer på andre ting av relevans.

Intervjuet tar opp på lydopptak og transkriberes etterpå. All informasjon som blir skrevet anonymiseres og lydopptak slettes ca. 3 måneder etter opptak. Navnet ditt vil ikke bli dokumentert noe sted, og samtykket er derfor muntlig.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Hvis du går i samtale på familievernkontoret eller barna dine er i kontakt med BUP, PPT, barnevernet eller andre instanser vil ikke en tilbaketrekning av samtykke påvirke disse forholdene.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

De som vil ha tilgang til dine opplysninger er OsloMet, og min veileder Kari Sjøhelle Jevne, og undertegnede Susanne Johanson

- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysninger dine vil kontaktopplysningene vil jeg erstatte dem med en kode som lagres adskilt fra øvrige data.

Du vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon av masteroppgaven. Opplysningene om deg vil komme fra vårt intervju, der navn, bosted, og gjenkjennelige detaljer fra yrke, øvrige familie osv. anonymiseres eller endres.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Lydopptak slettes ca. 3 måneder etter intervjuet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

OsloMet ved Kari Sjøhelle Jevne, e-post: kari.jevne@oslomet.no, mobil: +47 402 00 215 eller Student, Susanne Isabelle Johanson, e-post: s141897@oslomet.no, mobil +47 47634887

Vårt personvernombud ved OsloMet: Ingrid S. Jacobsen, e-post: personvernombud@oslomet.no, tlf: [67 23 55 34](tel:67235534)

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Kari Sjøhelle Jevne
(Forsker/veileder)

Susanne Johanson

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Samlivsbrudd med små barn- Hvorfor ble det sånn*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i livsformsintervju
- å delta i oppfølgingsamtale

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Muntlig samtykke, dato)

Vedlegg 2: Vurdering fra NSD

(etternavn endret i 2021)

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

512378

Prosjekttittel

Masteroppgave Familiebehandling, Samlivsbrudd i småbarnsperioden

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Kari Sjøhelle Jevne, kari.jevne@oslomet.no, tlf: 4767238105

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Susanne Isabelle Johanson, susannepalden@outlook.com, tlf: 47634887

Prosjektperiode

01.09.2020 - 01.09.2021

Vurdering (1)

08.09.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 08.09.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om religion og filosofisk overbevisning, helseforhold og seksuelle forhold, samt alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.09.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en

frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

LOVLIG GRUNNLAG FOR TREDJEPERSON

Det vil behandles opplysninger om tredjepersoner i prosjektet. Tredjepersoner er informantenes barn og øvrige familie. Samt informantenes ekspartere. Tredjepersoner skal ikke informeres eller samtykke da de ikke vil bli navngitt eller direkte identifisert. Det kan registreres særlige kategorier om tredjepersoner om religion og filosofisk overbevisning og helseforhold. For å redusere ulempen for tredjepersoner blir opptak transkribert og slettet fortløpende. Fokuset vil være på intervjuobjektets egne opplevelser, men enkelte tredjepersonsopplysninger vil være vanskelig å unngå. Prosjektet søker ny kunnskap om årsakene til samlivsbrudd med unge barn, og nytten av denne kunnskapen står i forhold til ulempen for de registrerte tredjepersoner.

Vår vurdering er at behandlingen oppfyller vilkåret om vitenskapelig forskning, jf. personopplysningsloven §§ 8 og 9, og dermed utfører en oppgave som er nødvendig for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning.

For alminnelige og særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e), jf. art. 6 nr. 3 bokstav b), jf. art. 9 nr. 2 bokstav j), jf. personopplysningsloven §§ 8 og 9.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

TREDJEPERSONERS RETTIGHETER

Så lenge tredjepersoner kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), protest (art. 21).

Det unntas fra informasjonsplikt etter art. 14 nr. 5 b), ettersom forpliktelsen nevnt i nr. 1 i denne artikkel sannsynligvis vil gjøre det umulig eller i alvorlig grad vil hindre at målene med nevnte behandling nås. Det er i følge studenten/veileder rimelig grunn til å tro at dette ville medføre at utvalget ville kunne bli mer forsiktige med å uttale seg som sin erfaringer etter separasjonen, og trolig motsette seg å delta. Det vil gjøres tiltak for å begrense redusere personvernulempen for tredjepersoner ved at opplysningene vil anonymiseres

fortløpende. Dette oppnås ved at materialet transkriberes og identifiserende opplysninger fjernes, lydopptak vil deretter slettes.

Når det gjelder øvrige tredjepersoner vil det samles inn svært få opplysninger om disse, og de vil i mindre grad være identifiserbare. Det kan derfor unntas fra informasjon basert på at det vil medføre en uforholdsmessig stor innsats å informere disse.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Jørgen Wincentzen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)